AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ

SAYI : 690
9 EYLÜL 1967
FİYATI 125 KURUŞ

ORTA DOĞU KONUSUNDA ÖNEMLİ GELİŞMELER

KRAL HÜSEYİN

Asabi ağrılara karşı...

GRİPİN faydalıdır

GRİPİN, baş, diş, adale, sinir ve lumbago ağrılarını teskin eder
GRİPİN, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında başarı ile kullanılır
GRİPİN, günde 4 saat ara ile 3 adet alınabilir

Cilt: *XXXIX* *Yıl:* 14 sayı: 690

SAHİBİ VE BAŞYAZARI:

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU GENEL YAYIN MÜDÜRÜ:

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ:

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI İŞLERİ KURULU:

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat özön — DÜNYADA: T. Kemal — TİYATRO: Lûtfi Ay — İKTİSAT: Mehmet Tuğrul — Spor: Naci Ertez

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU :

K.YA

KAPAK BASKISI:

Başnur Matbaası — Ankara

FOTOĞRAF:

T.H.A. — Dinçer Olcay

KLİŞE:

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI;

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.40 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI :

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER:

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER:

Hürriyet Matbaası - Ankara

BASILDIĞI TARİH:

6.9.1967

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ
RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA-TEL: 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Önümüzdeki haftadan itibaren AKİS, tek bir forma halinde çıkacaktır.

Bu durum, 12 Ekim tarihinde değişik biçimde çıkacak olan AKİS'e kadar devam edecektir. AKİS'in okuyucuların hizmetine girdiğinden bu yana dileğimiz sadece şu olmuştur: AKİSİ, gündengüne değişen şartlara ayak uyduran, sıkmadan ciddi politika yapan ve yazdığı her zaman doğru olan bir aktüalite dergisi haline getirmek...

14 yıllık yayın hayatında AKİS, sanırım, bu görevini başarıyla, ama hayli meşakkat pahasına yerine getirmiştir. AKİS'in vurucu güç olduğu devrelerde bu, böyle olmuştur; bir intikal devresini kazasız belâsız geçirmeğe çabaladığımız günlerde bu, böyle olmuştur.

Şimdiyse, AKİSİ, günün ve Türkiyenin şartlarına uygun, yepyeni bir dergi haline getirmenin hazırlığı içinde bulunuyoruz. Bana öyle geliyor ki okuyucu, herşeyden önce, elinde nefis bir yayın organı görmek istemektedir. Bu demektir ki, ilk dikkati çeken, ele alınan derginin dış ve genel görünüşüdür. Muhteva, daha sonra gelmektedir. Bu bakımdan, AKİSİ temiz ,güzel, doyurucu bir basla İçinde ve tamamen değişik bir tertiple okuyucuya sunmak arzusu içindeyiz. Pek çok plân hazırladık ve bu plânların tatbik mevkiine konulması için imkânlarımızı seferber ettik.

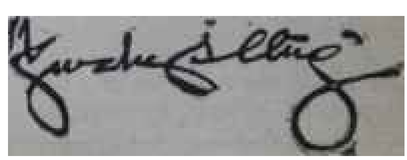
12 Ekim tarihinde yayımlanacak olan AKİS, sanırım ki, bundan 13 yıl 4 ay önce yayımlanan ilk AKİS gibi, çeşitli çevrelerde büyük yankılar yapacaktır.

Şimdi işin hazırlık safhasındayız ve ne derece başardı olduğumuzu, 12 Ekim günü çıkacak olan AKİS gösterecektir.

AKİS'in "yeniden doğuş" hazırlıkları devam ederken, bir yandan da siyasi olaylar dikkatle izlenmektedir. Nitekim bu hafta, kapak konusu olarak Kral Hüseyin seçilmiştir. Ortadoğuda kriz devam ederken Kral Hüseyinin memleketimize gelmiş olman, önemli bir olaydır. Zirve toplantısının akabinde Hüseyinin Türkiyeye gelmesi ve diplomatik temaslarda bulunması, Ortadoğu sorununda yeni gelişmelerin bir işareti sayılmalıdır. Nitekim YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda yer alan "Ziyaretler" başlıklı yazı, Ortadoğu sorununu, Kral Hüseyin mihveri etrafında gözler Önüne sermektedir.

Bir başka yazı, "A.P." başlığı altında, iktidar partisi içinde - özellikle İstanbul teşkilâtında - ortaya çıkan kargaşalığı anlatmaktadır. İstanbulda patlak veren ve A.P. İktidarının başını hayli ağrıtacağa benzeyen bir yolsuzluk isnadı ve akabinde kurulan tahkik heyetinin İstanbulda yaptığı çalışma, İl Gençlik Kolu Başkanı Ergin Toyerin istifası ve verdiği beyanat, gözlerin, ister istemez A.P.'ye çevrilmesine sebep olmuştur. "A.P." başlıklı yazıdan A.P.'nin içyüzünü ve durumunu öğrenmek mümkün olacaktır.

Saygılarımla

AKİS

Cilt: XXXIX Sayı: 690 9 Eylül 1967

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Nurculardan bir grup, adalet önünde
Görünen tehlike

Millet

İki belâlı uç

Bu hafta içinde, Türkiyede, en düşünceli adamlardan biri Süleyman Demircidir. AP Genel Başkanı, seçimlerde cömertçe kullandığı malzemenin faturaları kendisine gelmeye başladığı için ve ödeme kudretine sahip olmadığından büyük bir sıkıntının içine düşmüştür.

Son iki fatura, seçim hesaplarının en yüklü faturalarıdır. Birinin altında "DP adına Celâl Bayar", ötekininkinde "Din devleti temsilcisi Hizb-üt tahrir" imzası vardır. Demirci bütün seçim kampanyası boyunca bu iki kuvvete vermedik tâviz bırakmamış ve onlara ait oyları AP'ye aktarmıştır. Sonra da, atı alanın Üsküdarı geçtiği felsefesine uygun şekilde onlara borcunu ödemeye yanaşmamıştır. Şimdi, eski Demokratlar ve en aşırı sağ Demirelin yakasına yapışmışlardır. DP-liler bir "sosyal klüp" kurarak faaliyete geçmek kararlarım açıklamışlardır ve Celâl Bayar gürültülü bir Ege seyahatinin hazırlığını tamamlamıştır. Hizb-üt tahrir ise, dağıttığı son beyannamesinde Demireli bir "sahte müslüman" ilân etmiş, elinde hiç bir kudret bulunmadığım, asıl iktidarın Orduda olduğunu, Demi relin ancak basit bir memur sayılabileceğini söylemiş, AP Genel Başkanına karşı tam bir vaziyet almıştır.

Din devleti kurucularının da, eski Demokratların da Demirciden alacak hakları bulunduğunu hiç kimse iddia edemez. AP Genel Başkanı, bilinen fütursuzluğuyla kudreti haricindeki ve aslında niyetli de olmadığı vaadleri bol keseden yapmıştır. Seçim kampanyası sırasında Demireli dinleyen her Demokrat, eğer iktidarı tek başına AP alırsa DP'nin Yassıada takımına siyasî haklarının iade edileceğine inanmıştır. O takım Demireli bunun için Genel Başkanlığa getirmiş, bunun için AP'yi tutmuştur.

Hizb-üt tahrir de kendi mantık

AKİS HAKKINDA!

MetinTOKER

Önümüzdekt sayıdan itibaren AKİS, dört haftalık bir süre için yepyeni bir dergi olmanın hazırlık devresine giriyor. Bu süre içinde dergiyi bugünkü şekliyle, fakat tek forma halinde çıkaracak, haftanın akislerini okuyucularımıza vermekte devam edeceğiz. Bu arada yeni AKİS hakkında da peyderpey sizlere bilgiler sunacağız. Bütün mesaimiz yeni AKİS üzerinde olacaktır ve gayretlerimizi onun hazırlığı alacaktır.

Yeni AKİS 12 Ekim Perşembe günü çıkacak ve Türkiyenin bir büyük ihtiyacını karşılayacaktır.

AKİS bugün, 13. yılını tamamlamış bulunuyor.

Bundan 13 yıl önce, AKİS'i çıkarmaya karar vermemiz, türk toplumunda ve türk basınında bir boşluğun bulunduğunu hissetmemizin neticesi oldu. Bildiğiniz AKİS tarzında bir dergiye Türkiyede ihtiyaç vardı. Bazıları aksi inanç söylediler. Böyle bir dergisin tutmayacağı, ilgi çekmeyeceği, önemsenmeyeceği görüşünü savunanlar, ciddi dergilerin yaşamayacağı tezini benimseyenler belki de çoğunluktaydılar.

Bizim kafamızdaki ciddi bir dergiydi. Ama, meşhur olmuş sloganımızla, bir "Sıkmayan Ciddi Dergi".

AKİS tecrübesi başarı kazandı. Her mânada ve her sahada. Türkiyenin politika ve fikir hayatında büyük rol oynadı. Demokrasi savaşında önemli hizmet gördü. Tesiri engin oldu. Türk basınında bir çığır açtı. 3ugün çok gazetede "AKİS üslûbu" ile yazılmaktadır. Bugün çok gazetede resim altlan "AKİS tarzında" tertiplenmektedir. AKİS ismi şimdi Türkiyenin her tarafında, her aydın tarafından bilinen bir isimdir.

Eğer para kazanmak bir başarının delillerinden biri sayılırsa, AKİS onu da yaptı. 5 bin liralık bir banka kredisiyle İşe başlayan AKİS, bugün büyük bir tesisin sahibidir ve AKİS hakkında herkes her şeyi söylemiştir, fakat vardığı noktanın sadece kendi gayret ve çalışmasının sonucu bulunmadığını hiç kimse iddia edememiştir. AKİS'in hayatında, tirajının 150 bine vardığı devreler olmuştur. Türkiyede bu boyda tiraj yapan dergilerin ilki AKİS'tir.

Bugün AKİS, şimdiki haliyle eskimiştir. Nasıl bundan 13 yıl önce türk toplumunun ve türk basınının bir AKİS'e ihtiyacını hissetmişsek, bugün, hiç üzüntü duymadan, hû toplumun ve bu basının artık AKİSİ monoton, renksiz bulduğunu, AKİS'in ona cazip gelme, diğini söylüyoruz. 13 yılın sonunda Türkiye başka meseleleri, başka konuları, başka anlayışı olan bir memlekettir ve türk basını başka vasıflar, başka özellikler kazanmıştır. Bugünkü haliyle AKİS, bunların gerektirdiği dergi değildir.

Ama, bizim teşhisimiz, türk toplumunda ve türk basınında gene bir derginin yerinin boş olduğudur. AKİS'ten sıkılan ve Hayat ile tatmin olmayan çok geniş bir okuyucu kütlesi kendi dergisinin özlemi içindedir.

Yeni AKİS bu dergi olacaktır.

Bu dergiyi hazırlamanın bir dev iş olması yüzündendir ki dört haftalık bir sıkı çalışma devresini kendimiz için zorunlu bulduk. Her şeyimiz, her şeyimiz kafamızdaki derginin icabına uygun olarak değişmektedir. Kadromuz, tertibimiz, baskımız, kapağımız, olayları alış ve veriş tarzımız, okuyucularla münasebetlerimiz, sayfalanınız, fotoğraflarımız... İnsanlar ihtiyarlarken dergiler, öncelikle ihtiyarlarlar. AKİS'in bir devresini kapatıp yeni bir devresini açmak karalımız bunun neticesi olmuştur.

İlk AKİS'in tabiatı, bir devrin olaylarının zoruyla teşekkül etmiştir. Bizim o zaman düşündüğümüz AKİS bir savaş organı, çok politik bir dergi değildi. 1954 seçimleri henüz yapılmıştı. Sıkmadan ciddi haber veren, biraz alaycı, muzip, okuması kolay, fikirleri zihinlerde yumuşak şekilde yerleştiren, hafif taraftarıyla insanları ele alan, ama belirli bir memleket ve dünya görüşü olan bir dergi istiyorduk. Ne var ki demokrasi için savaş bir aydın için haysiyet meselesi olduğu gün, bu rejime karşı dikilenlerin başında AKİS bulundu. Bu, onun tabiatım etkiledi ve AKİS savaşçı bir organ olarak bugüne geldi..

Türkiyede, gerçi bugün de bir savaş veriliyor. Yeni AKİS bu savaşta bir tarafın vurucu kuvveti filan olmayacaktır. Zaten sosyal ve ekonomik alandaki bu savaş o tarz kuvvetlere de İhtiyaç hissettirmemektedlr. AKİS sayfaları, daha başka bir çok şeyin yanında, o savaşı da seyredebileceğiniz cazip bir ekran olacaktır.

Şimdi, kollarımız sıvanmış halde, kafalarımız plânlarla dolu, tasavvurlarımızı tartışarak, onları kâğıtlar üstüne dökerek Türkiyenin gene en Önemli ve en renkli, canlı dergisi yapacağımız yeni AKİS'in hazırlıkları başına geçiyoruz.

İmtihan günümüz 12 Ekimdir.

silsilesi içinde gerçek bir alacaklıdır. Seçim kampanyası boyunca Demirelin ağızından düşmeyen lâf şu olmuştun "Bu memlekette herkes serbestçe, korkmadan müslüman olduğunu söyleyebilecek, ibadetini rahatça yapacaktır." Bu, elbette ki, AP iktidarına kadar memlekette bu imkânların bulunmadığı mânasına gelmekteydi. Yani, din konusunda Atatürk devrinde ve onu takip eden devrelerde verilenden daha çoğu Demirel tarafından verilecekti.

Türkiyede bütün iktidarlar boyunca herkes, her isteyen ibadetini rahatça yapmıştır. Camiye gidene de, gitmeyene de hiç kimse karışmamıştır. Müslüman olduğunu gizlemeye ihtiyaç hisseden çıkmamıştır. İsteyen orucunu da tutmuştur, namazım da kılmıştır.

Bunun üstünde, bir iktidar din konusunda ne yapabilir? Devleti din devleti haline getirir! Hizb-üt tahrirde temsilcisini bulan en aşırı sağ da zaten Demirelden bunu istemektedir.

Halbuki Türkiyedeki gerçek kuvvetler ne eski Demokratlar konusunda, ne din devleti bahsinde Demirelin, yaptığı vaadleri tutmasına müsaade ederler. AP Genel Başkanı, ilkel politika anlayışı yüzünden -Bu anlayış şudur: Seçim zamanı aldatırsın aldatabildiğin kadar oyları alınca nanik yaparsın!- kendisini son derece müşkül mevkide bırakmıştır. Bilhassa, "DP adına Celâl. Bayar" imzalı fatura AP'nin içinde karışıklık yaratacaktır. Bayarın tabiriyle "Eski Su Müdürü" şimdiye kadar bir kuvveti başka bir kuvvete karşı kullanarak, yani Alinin külahını Veliye, Velininkini Aliye giydirerek ayakta kalabilmiştir.

Şimdi, hem Ali, hem de Veli kafalarına külah istemektedirler.

Bir defa, sıkıyı görünce AP binasının penceresinden kaçıp politikayı terkettiğini bildiren Süleyman Demirel aynı yolu tekrar tutarsa hiç kimse şaşmayacaktır. Belki Demirelin kafasında, eski Demokratlara da, din devletî hayal edenlere de karşı Türkiyede bir kuvvet olduğu için bu kuvvetin gölgesinde "icra-i iktidar" etmek plânı vardır ama, hem o, sadece bir "icra-i lûbiyat" olacaktır, hem de malın esas sahibi mühürü de teslim almakta gecikmeyecektir.

Kim geldi?

Bu hafta Salı günü, Ankaralılar Başkente kimin geldiğini, resmi ziyaret sahibinin kim olduğunu pek çıkaramadılar. Gerçi üç renkli bayraklar, bizim ay yıldızlı bayrağımızın yanındaydı ama, çok kimse işin başka cephesine baktı ve İçlerine bir merak düştü:

Acaba Cumhurbaşkanı sayın Sunay mı Ankarayı şereflendirmişti, yahut Sunay ile ilgili bir hadise mi kutlanıyordu?

Zira Ulus ile Kızılay arasındaki bulvar parçasında Ürdün Kralı Hüseyinin 13 tane portresi asılmıştı.

32 tane de Sunayınki..

Hani, yağcılığın böylesine de, pes!

Ziyaretler

Başkentte bir misafir

(Kapaktaki Kral)

Ürdün Kralı Hüseyin, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunayın davetlisi olarak, haftanın başındaki Salı günü Türkiyeye geldi. Bizzat kullandığı jet uçağı ile saat 11.30'da Esenboğa hava alanına inen genç Kralı, burada Cumhurbaşkanı Sunay, Başbakan Süleyman Demirel, bazı Bakanlar, yüksek rütbeli komutanlar ve diğer ilgililer karşıladılar.

Uçak alana indiği anda gayet neşeli olduğu görülen ve pilot kabininden foto muhabirlerine neşeli pozlar veren Kral Hüseyin, az sonra kendisini karşılamağa gelen, Ankaradaki Ürdünlü öğrencilerin sevgi gösterileri üzerine ziyadesiyle duygulandı ve bir ara, gözlerinin yaşardığı çok kimsenin gözünden kaçmadı. Ürdünlü öğrenciler, ellerinde, üzerlerinde "Kahraman Kralımız, hoş geldiniz!", "İsraile aman vermeyin!", "Harp, harp, harp!" sözleri yazılı dövizler taşıyor ve genç Krallarıyla Övündüklerini söylüyorlardı.

Kral Hüseyin, Türkiyedeki ilk konuşmasını bu hava içinde yaptı:

"— Sizlere Şeria nehrinin ve halkımın selâmlarını getirdim! Biz sadece görevimizi yaptık. Anavatanımızı ve Kudüsümüzü savunduk. Yenilgimizden ibret ve gerekli dersleri aldık" dedi.

Türk ve Ürdün bayraklarıyla süslenip, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ile Kral Hüseyinin resimleri asılmış Bulvarı takiben Çankayada misafir kalacağı köşke giden genç Kral, akşamüzeri Anıt-kabiri ziyaret ederek saygı duruşunda bulun-

Ürdün Kralı Hüseyin ve karşılayıcıları
Ürdünden dostluklarla

du. Aynı akşam Çankayada, Sunay tarafından şerefine bir ziyafet verildi.

Bu satırların yazıldığı sırada alınan bilgiye göre, resmî görüşmeler ertesi gün Çankayada başlıyacaktır. Sunay ile Kral Hüseyin arasındaki bu görüşmelerde Başbakan Demirci de hazır bulunacaktır. Resmî bir açıklama yapılmamış olduğundan, görüşmelerin mahiyeti hakkında birşey söylemek mümkün değildir. Fakat Dışişlerine yakın çevreler, son Arap - İsrail savaşının kritiğinin yapılabileceğini ve bu savaşta büyük zararlara uğrayan Ürdün Kralının Türkiyeden bazı isteklerde bulunacağını belirtmektedirler.

Ankarada üç gün kalacak olan Kral Hüseyin, Perşembe günü İstanbula gidecektir. Burada da üç gün kalıp Ortaköy Şifa Yurdunda bir süredenberi tedavi edilmekte olan babasını ziyaret edecek ve 11 Eylül Pazartesi günü Türkiyeden ayrılacaktır.

Kral Hüseyin ve arap dünyası

Ürdünün yeni Washington Büyük Elçisi Abdülhamid Arif, geçtiğimiz haftanın ortalarında, amerikan başkentindeki Beyaz Evin muhteşem dekoru içinde düzenlenen bir törenle itimat mektubunu Başkan Johnson'a sunarken yaptığı konuşmada, ülkesinin, şimdiye kadar Batı karşısında izlediği dostluk politikasını bundan sonra değiştirmek zorunda kalabileceğini söylediği zaman, buna pek az kimse şaştı. Oysa eğer bu sözler, son Arap-İsrail savaşından önce söylenseydi, bunları dinleyenler, ya Büyük Elçinin ne dediğini bilmediğine inanır, ya da kendi kulaklarından şüpheye düşerlerdi.

Gerçekten; bu hafta içinde Türkiyeyi ziyaret etmekte olan Kral Hüseyinin Ürdünü, şimdiye kadar, Ortadoğuda Batıya en yakın ülke olarak tanınmıştır. Aslında, Ürdünün, bu bölgedeki Batı çıkarlarını korumak için, Filistinin bir kısım toprakları üzerinde İngiltere tarafından kurulmuş yapma bir devlet olduğu bile söylenebilir. Ürdün, ekonomisini biraz geliştirinceye kadar İngilterenin yaptığı yardımlarla ayakta durabilmiş, iyi-kötü bir ekonomik düzeye eriştikten sonra da gene Londranın yardımını almağa devam etmiştir. Öteyandan, Ürdün ordusu da İngilterenin yardımıyla ve ingiliz subayları tarafından kurulmuştur. Ünlü ingiliz komutanlarından Glubb Paşanın örgütleyip çalıştırdığı Arap Lejyonu, son Arap-İsrail savaşında da ortaya çıktığı gibi, Ortadoğunun en iyi ve cesaretli birliklerinin başında gelmektedir. Bilindiği gibi, Glubb Paşa, Ürdün için bütün yaptıklarına rağmen, arap kamuoyunun baskısı üzerine, 1956 yılında bu ülkeden uzaklaştırılmıştı.

Kral Hüseyin, ülkesinde kuvvetli bir yönetim kurmayı becermiş olmasına rağmen, arap kamuoyunun baskılarına karşı her zaman çok Amtehlikeleri Arap Lejyonu sayesinde çok defa kolayca atlatmaktadır ama, örneğin 1958 buhranı sırasında olduğu gibi, tahtını korumak için bazan Batının yardımını da aramak zorunda kalmaktadır. Hatırlanacağı üzere, 1958 Irak ihtilâlinden sonra Ortadoğuda çıkan büyük buhranda koltukları sallananlardan Lübnan Devlet Başkanı Camille Şamlın ülkesine amerikan askerlerini Çağırırken, Kral Hüseyin de ingiliz askerlerinin yardımını aramıştı. Bu davranışı, kendisini, arapların gözünde büsbütün kötülemiş ve Am-

Kral Hüseyin Ankarada
Küçük başın büyük derdi

yarlı olmuştur. Bunun başlıca nedeni, Ürdünde bulunan ve sayısı yüzbinleri aşan Filistin göçmenleridir. Bu göçmenler, Ürdünün, 1948 savaşı şırasında, 1947 Birleşmiş Milletler kararı gereğince kurulan Arap Filistinin topraklarını İsraille paylaşmasını bir türlü bağışlamamakta ve Filistin Kurtuluş Hareketi lideri Şukeyrînin de Kahireden yaptığı kışkırtmalarla, zaman zaman, Hüseyin için gerçek bir' tehlike olmaktadırlar. Gerçi Kral Hüseyin, Filistin göçmenlerinden gelen man ile Kahire arasındaki zaten hiçbir zaman iyi olamayan İlişkileri büsbütün bozmuştur. Mısır ile Ürdün arasındaki ilişkilerin iyi olamamasının görünürdeki nedeni, Kral Hüseyinin izlediği Batı taraflısı politikadır. Ancak bu görünürdeki nedenin daha derinlerinde. Başkan Nasırın Ortadoğudaki taçlı başlara karşı duyduğu allerjinin yattığından şüphe edilemez.

Kral Hüseyin ve Başkan Nasır

Başkan Nasırın arap dünyasındaki önemini bilen Kral Hüseyin,

Kral Hüseyin, askerleri arasında
İki ateş ortasında bir adam

sırlı liderle zaman zaman anlaşmak istememiş değildir. Fakat çoğu zaman, Kahirede üslenen Filistin Kur. tuluş Hareketi lideri Şukeyrînin çevirdiği dolaplar yüzünden, bu anlaşma denelemeleri şimdiye kadar uzun ömürlü olamamıştır. İki ülkenin arası her yeniden açıldıkça da, Başkan Nasır, Kral Hüseyini, Ortadoğuda emperyalizmin ve siyonizmin ajanı olmakla suçlamıştır. Buna karşılık Kral Hüseyinin söylediği de, Ürdünün kendi başına İsraile karşı birşey yapamıyacağıdır. Hattâ, Nasırın bu suçlamalarından bıkan Ürdün Kralı, bu yılın başlarında, bir israil misilleme baskınına uğradıktan sonra, mısırlı liderin, Gazze bölgesinde bulunan Birleşmiş Milletler Kuvvetlerinin varlığına güvenerek bol keseden konuştuğunu söyleyecek kadar ileri gitmiştir. Eğer bu suçlamasının sonunda, kendisini İsrail ile savaşa sürükleyecek durumlar yaratacağını bilseydi, Kral Hüseyin, herhalde, Nasırı bu kadar rahatça korkaklıkla suçlayamazdı.

Gerçekten, araplarla İsrail arasındaki son savaşa giden gerginlik. patlak verdiği zaman Kral Hüseyinin, bu suçlamasını karşılamak isteyen Başkan Nasır, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant'tan Gazze bölgesindeki mavi berelilerin derhal geri çekilmesini istemiş ve bundan sonra da olaylar hızla birbirini kovalamağa başlamıştır.

Arap ülkeleriyle İsrail arasında çatışmanın çıkması kaçınılmaz göründüğü bir sırada, Mayıs ayının en son gününde, bütün dünyanın şaşkınlığı alasında Kahireye uçan Ürdün Kralı Hüseyin, orada Başkan Nasırla bir ortak savunma andlaşması imzalamıştır. Aslında, bu olaya hiç de fazla şaşmamak gerekirdi. Çünkü Kral Hüseyin, bir kere korkaklıkla suçladığı Mısır liderini İsrail karşısında şimdi yalınız bırakacak olursa, arap kamuoyu karşısında pek güç durumlara düşecek ve hele, çıkacak savaş Mısırın zaferiyle sonuçlanırsa tahtında oturması bile imkânsız hale gelecekti. İşte bütün bu düşüncelerledir ki Kral Hüseyin, sadece, 31 Mayısta Nasırla ortak savunma andlaşması imzalamakla kalmamış, aynı zamanda, savaş patlak verir vermez, üç cephede Savaşmak istemeyen İsrailin yaptığı bütün tarafsızlık ve karışmazlık çağrılarına rağmen, Mısır ve Suriyenin yanında savaşa da katılmıştır. Fakat savaştan önce bütün arapların yaptığı hesaplar gibi Kral Hüseyinin hesapları da savaş alanlarında yanlış çıkmış ve Ürdün, Arap Lejyonunun bütün direnmeleri boşa gidince, Mısırla birlikte bu savaştan en ziyanlı ayrılan devlet oluvermiştir.

Ürdünün, son Arap-İsrail savaşında uğradığı en büyük kayıp, hiç şüphesiz, Ürdün ırmağının batı kıyılarıdır. Bu kıyıları İsraile kaptırdıktan sonra Ürdün, şimdi, 1948 savaşından önceki şuurlara dönmüş bulunmaktadır. Şurasını özellikle belirtmek gerekir ki, 1948 savaşında arapların büyük kızgınlığına rağmen kendi sınırları içine kattığı bu topraklar, Ürdünün ekonomik balâmdan en gelişmiş bölgesiydi. Ürdündeki tarıma elverişli 12 kilometrekare toprağın yarısı bu bölgede bulunuyor ve sebze üretiminin yüzde 65'i, meyva üretiminin yüzde 80'i, zeytin üretiminin yüzde 85'i, tahıl üretiminin de yüzde 30'u buradan alınıyordu. Aynı biçimde, bölge, endüstri bakımından da gelişmiş olup, 3 bin 700 endüstriyel, 6 bin de ticarî teşebbüsü barındırıyordu. Öteyandan, gene bu bölgede bulunan Kudüsün ikinci yarısından sağlanan turizm gelirleri de hiç de küçümsenecek gibi değildi.

Arap - İsrail savaşı ve Ürdün

Son Arap-İsrail savaşının Ürdünün başına getirdiği birinci felâket, bu verimli toprakların kimbilir ne kadar bir süre için elden çıkması ise, ikinci felâket de, göçmenler sorununun şimdi bir kere daha ve daha ağır bir biçimde ortaya çıkmasıdır. Bilindiği gibi, üzerinde İsrail devletinin kurulduğu Filistin topraklarında yaşayan arapların büyük çoğunluğu, bu devletin kurulmasından sonra İsrailin komşusu olan arap devletlerine, bu arada özellikle Mısır ve Ürdüne sığınmışlardır. Mısır, bu göçmenleri, şimdi İsrailin eline geçmiş bulunan Gazze bölgesine yerleştirmiş; Ürdün de, başta Ürdün ırmağının batı kıyısı olmak üzere, çeşitli yerlere serpiştirmiştir. Ürdün ırmağının batı kıyısı savaş, sırasında İsrail tarafından işgal edildikten sonra, buradaki Filistin göçmenleri büyük bir paniğe kapılarak yeniden yerlerini yurtlarını bırakmışlar ve bu sefer de ırmağın batı. yakasına geçmeğe başlamışlardır. Savaş sonunda bütün ekonomik ve askerî gücünü yitiren Ürdünün, yerlerinde kalmaları için yaptığı bütün çağrılara rağmen, ırmağın batı yakasına geçen göçmenlerin sayısı 170 bin dolaylarında olarak kestirilmektedir.

İsrailin, işgal ettiği bölgede bulunan Filistin göçmenleri karşısında İzlediği politika, bugün hâlâ hararetli bir tartışma konusudur. Bazılarına göre, İsrail, bu topraklara yerleşmek niyetinde olduğu için, göçmenlerin Ürdün ırmağının batı kıyısına kaçmalarını istemiş, hattâ arapları zorla yerinden yurdundan etmeğe kalkışmıştır. Bazılarına gö-

re ise. İsrail, bunlara hiçbir zorlamada bulunmamış, göçmenler kendiliğinden ırmağın öte yakasına kaçmışlardır. Kesinlikle bilinen şudur ki, ister zorlasın, ister zorlamasın, İsrail, işgal ettiği toprakları olduğu kadar, Ürdüne akan Filistin göçmenlerini de, Ammanı kendisiyle görüşmelere oturtmak için, birer baskı aracı olarak kullanmak niyetindedir. İsrail Hükümeti içindeki aşırılar, bu toprakların kendilerinin olması gerektiğini savunurlarken, bazı İsrail yöneticileri de, eğer Ürdün kendileriyle görüşmeye, yanaşırsa, hem toprak anlaşmazlığını, hem de göçmenler sorununu kolaylıkla çözmenin işten bile olmıyacağını ileri sürmektedirler. Bu yöneticilere göre, eğer Ürdün İsrail ile görüşmelere yanaşacak olursa, bunu artık, gerçekleri kabul etmek lüzumunu anlayan öteki arap devletleri de izleyeceklerdir.

Kralın telâşı ve İngiltere

En verimli topraklarından yoksun kaldıkça ve Ürdün ırmağının batısından göçmen akını devam ettikçe krallığının yavaş yavaş ölüme sürükleneceğini bilen Kral Hüseyin, buna karşılık İsrail ile tek başına görüşmelere girerse bütün arap kamuoyu tarafından bir "hain" olarak damgalanacağını ve tahtını uzun süre koruyamıyacağını da pek iyi bilmektedir. Bunun içindir ki, savaştan sonra bütün diplomatik çalışmalarım iki yöne, batılıların yardımım ve araplar arasında, İsrail karşısında izlenecek bir ortak politika çizilmesini sağlamağa yöneltmiştir. Bu amaçla, savaşın hemen ertesinde Birleşmiş Milletlere giderek, dünya kamuoyunun dikkatini ülkesinin talihsiz durumu üzerine çekmiş,. ondan sonra da Washington, Londra ve Pariste çeşitli görüşmeler yapmıştır. Fakat Amman - dan çok Kahireye dönük görünen De Gaulle'ün dışında, batılı devletler, İsrailin, işgal ettiği topraklardan geri çekilmesini sağlamak için araplara yardımcı olmağa niyetli görünmemişlerdir. Öyle anlaşılıyor ki, Londra ve Washington, tıpkı Telâviv gibi, savaşın yarattığı kuvvet durumunun arapları İsrailin varlığını kabule zorlayacak en önemli fırsat olduğunu düşünmektedirler. Onun için de, Kral Hüseyine, eğer kendilerinden yardım bekliyorsa, yapacağı ilk işin İsraille görüşme masası başına oturmak olduğunu söylemişlerdir. Bu arada İngilterenin, Ürdünü büsbütün kaybetmemde için bir oyuna başvurduğu da görülmektedir. İngiltere, İsraile yolladığı aracılarla, göçmenler sorununa sahip çıkmış ve Telâvivin, Ürdün ırmağının doğusuna göçenlerin şimdi yeniden batıya dönmelerine itin vermesini sağlamaya çalışmıştır. İngilterenin yaptığı bu çalışmalar sonunda Telaviv, göçmenlere, evlerine dönmeleri için, geçen ayın sonluna kadar verdiği mühleti şimdi bir süre daha uzatmış bulunuyor. Fakat bu uzatmaya rağmen, son üç ay içinde doğuya geçen 170 bin kişiden ancak 35 bini geriye dönmüştür. Buna karşılık, doğuya göç, hâlâ bütün hızıyla devam etmektedir. Göçmenlerin geri dönüşünü düzenleyen İsviçre Kızılhaç örgütü görevlilerinden Franc S. Payot, geçen haftanın sonlarına doğru bu konuda verdiği bir demeçte, "Durum gerçekten çok tuhaf. Öteye kaçanların sayısı, buraya geri dönenlerden çok. Yaptığımız işin ne anlamı var, anlayamıyorum?" demiştir.

Türkiyeye niçin geldi?

Kral Hüseyinin, araplar arasında ortak bir politika çizilmesi için yaptığı çalışmalara gelince; bu çalışmalar, başlangıçta, Başkan Nasırın araplararası dayanışmadan çok Sovyetler Birliğinden medet umması yüzünden fazla halı ilerlememişti. Fakat Sovyetler Birliğinin, Glassbo-10 buluşmasından sonra araplara yaptığı yardımı yalnız söze dayandırması üzerine, şimdi Başkan Nasır da, arapların kendi göbeklerini kendileri kesmesi gereğini anlamıştır. Bu anlayış ve yenilginin verdiği gerçekçilik üzerinedir ki Nasır, Suriye Ve Cezayirin, bir yere ulaşmıyacâk toplantıların bir yana bıra-

Ürdün Kralı Hüseyin sarayında
İğneli fıçı üzerinde gibi

kılıp yeniden silâha sarılınması için yaptıkları baskıları bir yana iterek, geçtiğimiz hafta Sudanın başkenti Hartumda bir arap zirve konferansı toplanmasına razı olmuştur. Fakat araplar arasında İsraile karşı silâhlı bir dayanışmanın imkânsızlığı bu konferansta bir kere daha anlaşılmıştır. O kadar ki, itibarına düşüreceği bütün gölgeye rağmen, Başkan Nasır bile, hiç değilse bir süre, İsraile karşı diplomatik yollardan gitmek gereğini kabul etmek zorunda kalmış bulunuyor. (Bak: DÜNYADA OLUP BİTENLER). Bu birlik yokluğu karşısında şimdi, Kral Hüseyin için yapılacak tek şey olarak, ya bugünkü durumun sürüncemede kalmasına ve böylece, kolu kanadı kırılmış krallığının yavaş yavaş ölmesine göz yummak, ya da, günâhın artık kendisinden gittiğini ileri sürerek, görünüşü kurtarmak için bulunacak dolaylı bir yoldan İsraille görüşmelere girişmek kalıyor.

İşte, bazılarına göre, Kral Hüseyin, İsraille görüşmelere gidecek bu dolaylı yolun Ankaradan geçip geçmiyeceğini anlamak için Türkiyeye gelmiş bulunmaktadır.

A.P.

Günşığına çıkan gerçekler

Ortaşekerli kahvesinden bir yudum alan genç,

"— Tamamen miğdeden geçen bir bağlantı var orta yerde. Gerçi, dışardan bakıldığı zaman ortada bir hizipleşme görülüyorsa da, aslında bunun da, miğdeye giden yoldaki bir çatışmadan öte bir anlamı yoktur bence. Hizipleşme, gruplaşma, klikleşme gibi lâfların arkasında yatan gerçek, budur; başka birşey değil!" dedi.

Uzun boylu, esmer, yakışıklı, yirmidört yaşlarında bir gençti ve İktisat Fakültesi 3. sınıf öğrencisiydi.

Alnının üzerine dökülen siyah perçemini geriye attıktan sonra sözlerine şöyle devam etti:

"— Süleyman Demirel, bugün için, partiye miğdesinden bağlı bu kişileri elde tutmak zorundadır ve onlardan yana olduğunu göstermiştir. Sizinle ilk defa tanışıyorum. Şu kadarını söyliyeyim ki, ben memleketini ve İnsanlarını seven bir gencim. Onun için, kimliğiniz değil. gazeteci olmanız önemlidir bence.

Ergin Toyer
Açılan bir çift göz

AP'de -tabiî, İstanbul teşkilâtında neler olduğunu anlamak için, herşeyden önce, bu teşkilâttaki grupları bilmekte fayda vardır. Bu teşkilâtta üç grup vardır:

1 — Lâikliği inkâr eden ve kendilerine 'mukaddesatçı' ismini veren grup. Osman Turan ve arkadaşlarının grupu. Buna Bilgiç de dahildi eskiden.

2 — Bunlara karşı olan, Demirel grupu'. Bu grup partiye miğdeleriyle bağlı, başka şey gözetmiyen kişilerden ibarettir. İstimlâkleri yar panlar, büyük ihaleleri alanlar, aracılık, tefecilik.. ne derseniz, bu grupun elemanlarının işidir, geçimidir.

3 — Bir de bunların dışında, tamamen sinsice çalışan, fırsat kollıyan, diğerlerine nisbetle daha kültürlü geçinen grup vardır ki, bunlar Erol Akçal, Refet Sezgin, Aydın Yalçın ve arkadaşlarıdır. Bunların arzuları, ilerde, Yüksel Menderesi lider olarak ortaya çıkarmaktır. Yüksel Menderesi teşkilâta lanse edebilecek güçtedirler ve bunu yapabilirler de... Bu sonuncu gruptan ise kimsenin haberi yoktur!"

Bu konuşma, haftanın başında Pazartesi günü, saatlerin 13.10'u gösterdiği sırada, İstanbulda, Süleymaniyenin öğrenci kahvelerinden birinde geçti. Yakışıldı üniversiteli, bundan onbeş gün önce AP'den, oldukça fıraklı bir şekilde istifa eden, İstanbul AP İl Gençlik Kolu Başkam Ergin Toyerdi. Üç yıl önce AP Kadıköy teşkilâtına kaydım yaptırmış ve dokuz aydanberi de AP'deki sağcılarla verdiği savaşı zaferle bitirerek, İl Gençlik Kolu Başkanlığını elde etmişti.

AP"ye niçin geçtimdi.

Ergin Toyer,

"— Madem ki bu kadar idealist bir gençsin, niçin bu partiye girdin?" sorusuna şu cevabı verdi:

" —Neden mi? Çok haklısınız. Ben, AP'ye geçtiğim zaman, bir inancım vardı. Önce, 1961 Anayasasına inanmış, ona bağlanmıştım. Bu ölçü, bu duygu ile demokratik düzenin yürümesi için AP'nin varlığını da gerekli buluyordum. Fakat, bugünkü bezirganların, aracı ve tefeci sınıfının sözcüsü olan bir AP'nin değil, neo-liberalist bir AP'nin varlığının şart olduğunu kabul ediyordum.

Parti içindeki son durumlar, AP'nin artık böyle bir çizgiye getirilemiyeceğini ortaya koydu. Ben de artık, partinin, böyle bir çizgiye geleceğine inanmıyorum!"

İstanbul AP teşkilâtında son günlerde neler dönmektedir? Bunu merak edenler, muhalif partililerden çok, AP'lilerdir. CKMP, YTP ve MP'lilerin bütün dikkatlerinin de bu çatışmanın üzerinde toplandığı bilinmektedir.

Geçtiğimiz haftanın başında AKİS muhabiri ile konuşan Ergin Toyerin sözleri, AP içinde tam bin gününü harcamış bir gencin dramını anlatmak bakımından önemlidir.

Aslına bakılırsa, AP İl Gençlik Kolu Başkanının söyledikleri, aylardır söylenenlerin bilinen anlamından öte bir anlam taşımamaktadır. Ancak, hiçbir AP'li, bugüne kadar, su aşağıdaki gibi orijinal ve yapıcı bir beyanat vererek AP'den istifa etmemiştin

"— Tutucuların, aracıların, borsacıların ve hepsinden öte, dazlak bir zekânın esiri olmaktan kurtulamayacağına artık kesinlikle inandığım Adalet Partisinden istifa ediyorum. Adalet Partili seçmenin ekonomik problemlerine ve folkloruna uygun düşecek bir mücadeleyi so-

nuna kadar, yalnız başıma da oltam, götürmekte kararlıyım!"

Bu haftanın ilk günü, AP İl Gençtik Kolu Başkanının yukarda sadece bir pasajı bulunan konuşmasından tam 15 saat önce de, lâcivert pantalonlu, naylon beyaz gömlekli, oldukça esmer kırçıl dalgalı saçlarım ikide bir sıvazlıyan orta boylu, kırk yaşlarında bir şahıs, Elmadağdaki ünlü Divan Otelinin barında gene AKİS muhabirine suntan anlatıyordu:

"— Bundan beş-altı yıl öncesine kadar cebinde bir simit parası bulunmayanlar, bugün milyoner ol" muşlardır. Bütün bunlar, Tekinel sayesinde olmuştur. Beni İhraç ettiler AP'den. Üzüntüm, niçin beni ihraç ettikleri noktasında düğümleniyor. Elbette bir nedeni var bunun..."

Divan Otelinin karşı tarafına bir gece önce park eden gösterişli arabanın sahibinin anlattıkları, bütün İstanbulluları çok yakından ilgilendirecek bir hava taşımaktadır.

Dağılan rüya

gerçekten de, İstanbul teşkilâtında

Öylesine bir oyun oynanmaktadır ki, AP'nin en ileri kilit mevkilerini tutanlar dahi bunu bilmemektedirler.

AP Genel Başkanının gözdesi olabilecek bir mevkie -AP İl Gençlik Kolu Başkanlığına, gelmiş bir gencin, artık tahammül noktasını aşan bir nedenle AP'den ve bulunduğu mevkiden istifa etmesi hayli garip karşılanmıştır. Sanılıyordu ki, AP'deki herkes, birtakım ard düşüncelerin tatbik sahasına konulmasına çaba sarfetmektedir. Oysa kazın ayağı hiç de öyle değildir.

İstifası bütün AP teşkilâtında

Kafa bu olursa, traş da böyle olur!

Son Havadisin yazarı, AP'nin milletvekili, İmralının ziyaretçisi, Demirelin şakşakçısı -"Demirel konuşurken saatler birer dakika gibi geçiyor. O ne tâlâkat, o ne belagat, o ne üslûp, o ne fikir, o ne ilim, o ne zerafet, o ne celâdet, o ne teravet.." diye yazmıştır- Tekin Erer, kafasının bazı şeyleri almaması yüzünden ve elifi gördüğünde mertek sandığı İçin komünizmle mücadele konusunda kriptoların 1 numaralı yardımcısı olduğu bu dergide belirtildiğinden kızmıştı. Sütununda söylenmişti.

Kafanın ne olduğunu herkese gösterecek yeni bir örneği, Erer daha bu haftanın başında, Allahtan vermiş bulunuyor.

Bu yaman adama göre, CHP. Türkiyede bir komünist faaliyetin varlığını kabul etmektedir.

Doğrudur. Etmektedir.

Bu faaliyetle en tesirli mücadele yolunun da Ortanın Solu politikasının takip edilmesi olduğunu söylemektedir.

Doğrudur. Söylemektedir.

Tekin Erer bunları belirttikten sonra ve C.H.P.'lilerin "Türkiyede komünist faaliyetleri vardır. Komünist tehlikesi mevcuttur. Ancak bununla mücadele tarzı A.P.'lilerin yaptığı gibi olmamalıdır" dediklerini naklederek şöyle devam etmektedir:

"Ya nasıl olmalıdır? Komünizmle nasıl mücadele etmeli, bu tehlikeyi nasıl önlemeliyiz? İşte onların tedbirleri:

Milliyetçi gazeteler kapanmalı, hiç olmazsa halk tarafından okunmamalı, satıştan baltalanmalıdnr.

Tekin Erer

Türkiyedeki bütün komünizmle mücadele dernekleri, buna mümasil dernekler kapatılmalıdır. Piyasayı Lenin, Stalin, Karl, Marks, Nazım Hikmete alt kitaplar doldurmalı, gazetelerde böyle eserler tefrika edilmeli, milliyetçi kitap ve neşriyat yapılmamalıdır. Radyolarda sol neşriyat yapılmalı, T.R.T. ye solcu bilinen kimseler yerleştirilmelidir. Okullara din dersleri konulmamalı. İmam - Hatip okulları, İslâm Enstitüleri tahdit edilmelidir. Bilhassa devlet ve hükümet adamları Allah adını ağızlarına almamalıdırlar. Solcu yazarlara, komünist bilinen kimselere itibar edilmeli, milliyetçi yazarların kalemleri kırılmalıdır. Öğretmenler solculardan seçilmeli, bütün teşekküllerin başlarına solcular getirilmelidir."

Nasıl, kafa! Bir gerçeği böylesine ters anlamak, için insanda ne kafa lâzımdır, değil mi?

Tekin Ererin yazdıkları "Bunlar yapılırsa komünizmin köküne kibrit suyu ekilir" diye kendisinin ve AP.'li borazanların her gün öttürdükleri türküdür.

Ortanın Solundaki CHP'nin ise şöyle dediğini, artık ümmi vatandaşlar bile duydu:

"Komünizmle mücadele böyle olmaz. Bu soyguna ve sömürüye elverişli düzen değiştirilmedikçe, gerekli sosyal ve ekonomik tedbirler alınmadıkça, Toprak Reformu yapılmadıkça, zenginler daha zenginleştirilip fakirler daha fakirleştirildikçe, vergi adaleti kurulmadıkça, sosyal adalet uygulanmadıkça, emekçilerin ellerindeki haklar alınmak istendikçe, yabancılara imtiyazlar tanındıkça, partizanlık yarası işletildikçe siz ağzınızla kuş tutsanız komünizm denilen illet gelir, memleketin başına her geçen gün biraz daha belâ olur!"

Ya, Tekin Erer, biraz kafa bu basit gerçeği anlamaya yeter de artar bile. Kızacak hiç bir şey yok. Kafa dediğin de, ne yapalım, Allah yapısıdır.

Vâ mı bunun başka türlü-çeşitli izahı?

I. Hakkı Tekinel
Bir çuval incir

bomba gibi patlıyan Ergin Toyerin anlattıkları, Süleyman Demirelin İstanbulda nasıl bir kıskaç içinde olduğunu izah edecek niteliktedir.

Toyerin istifasından bir hafta önce, AP Genel Başkan Yardımcısı Mustafa Gülcigil başkanlığında üç kişilik bir soruşturma kurulunun İstanbula gelişinden ve soruşturmaların dan pek az kimsenin haberi oldu. Gizlice gelen ve sinsice çalışan Soruşturma Kurulunun bu haftanın ilk günü verdiği raporun ne olduğunu ise bilen yok gibidir.

Kendisine gelen heyetleri hiç kaale almıyan Ergin Toyer,

"— Sizin bunca zamandır AP de kalmanıza hayret etmemek mümkün değil. Bunu nasıl açıklarsınız?" sorusuna, başta da değinildiği gibi, şu karşılığı verdi: ,

"— Ben, 1961 Anayasasının işlemeşinden yanayım. Bu Anayasanın işlemesi için, ortada olumlu, akıllı bir AP'nin mevcut olması lâzım; bezirganların, aracı sınıfın sözcüsü durumundaki AP'nin değil! Neo - liberalist bir AP'nin varlığının şart olduğuna inanıyorum, bunu kabul ediyorum. Buna inanan samimi bir kişi daha var: Ferruh Bozbeyli! Şayet Bozbeyli de idealinden ve tutumundan tâviz vermezse, çok yakında AP içinde bir kaynaşma olacak ve Bozbeyli Meclis Başkanlığından alınarak, yerine Hasan Dinçer atanacaktır.

AP'den kopmamın nedenleri oldukça köklüdür. AP, programına aldığı hiçbir meseleyi halletmiş değildir. Onlarca toprak meselesi -bence toprak reformu, olan dâva, hâlâ ortada durmaktadır. Ya vergi mevzuatı? Bu meselenin de üzerine eğilinmiş değildir. Hüdayinabît bir şekilde kalmıştır."

Yıllarca AP'nin içinde yaşamış ve şimdi hiçbir partiye girmiyeceğini, tek başına da olsa mücadeleyi sürdüreceğini söyliyen Ergin Toyer, Demirelle de zaman zaman çatışmıştır. AP İstanbul teşkilâtı hakkında ilginç fikirleri vardır. Hattâ bunları bir kitapta toplamağa çalışmaktadır.

Hükümet

"Arz-ı hizmet eylerim.."

Bir telâşlı adam, haftanın başındaki Pazar günü Ankaradan, telefonla, Zonguldak ta yayımlanmakta olan mahalli gazeteleri aradı. Telefona çıkan gazetecilere kendini tanıttı ve Zonguldakta bir sendika tarafından yayımlanmakta olan gazetenin son sayısındaki, kendisiyle ilgili haberin asılsız olduğunu, itibar edilmemesini ve gazetelerde yer verilmemesini rica etti. Karşısındakileri inandırıp işi sağlama bağlıyabilmek için, doğru söylediğine dair yeminler sıraladı. Sesi tedirgin ve ağlamaklıydı.

Ne var ki bu telâşlı adam, eksik tedbir almış olduğunu ve çok geç kaldığım anlamakta gecikmedi. Ayrıca, yağmurdan kaçarken de doluya tutulmuştu. Zira, mahalli gazetelerde yayımlanmasını önlemeğe çalıştığı haber, hemen ertesi gün, büyük tirajlı Milliyet gazetesinde manşetten beş sütün üzerine verildi.

Türkiye Kömür işletmeleri -TKİ- Genel Müdürü Behzat Firuzdan başkası olmayan bu telâşlı adamın duyulmasını önlemeye çalıştığı haber, kendisi tarafından- Başbakan Süleyman Demirele "çok gizli ve zata mahsus" kaydıyla verildiği ileri sürülen bir gizli raporla ilgiliydi. Firuzun telâşı bununla da bitmedi. Skandalin patlak vermesinden bir gün sonra, Pazartesi günü, olay hakkında bilgi almak için Genel Müdürü arayanlar, kendisini yerinde bulamadılar. Özel Kaleminden, Genel Müdür Firuzun, toplantıya katılmak üzere, İstanbula gittiği bildirildi. Aynı gün gelen haberden, Firuzun, İstanbulda da, gazeteciler tarafından sıkıştırılınca, olayı yalanlamağa çalıştığı öğrenildi. Fakat aynı Finiz, bu yalanlama çabalarından

İşçi liderleri: Demirsoy ve Tunç
Suçlu aranıyor

hemen bir gün sonra birdenbire **dikleşti ve,**

"— Raporda belirtilen tedbirler, münafıklara karşı alınmıştır. Ayrıca, gazetelerde belirtilen raporun meali de tahrif edilmiştir" dedi.

Raporu ele geçiren Türkiye Maden İşçileri Sendikası yöneticileri ise, o sırada. Genel Müdür tarafından "yemin - kasem" inkâr edilen raporun noterden onaylı suretlerini çoğaltmakla meşguldüler.

"Beyfendi"ye ne zaman "sunulduğu" kesin olarak anlaşılamayan 'raporda Genel Müdür Behzat Firuz, "havzanın -yani Zonguldak kömür havzasının- hususiyetleri ile olayların sureti cereyanları ve bunlar hakkında alınması mümkün olabilecek bazı tedbirleri şahsen zatı devletlerine arzetmeyi faydalı ve vazife telâkki ettiğim için bu muhtırayı takdim etmekteyim" diyor ve, bir zehir hafiye becerikliliği ile tesbit ettiği hususları sıralıyordu. Firuza göre, kömür işçileri "sinirli insanlar "dı ve ayrıca "şımarmışlar'-di da... Olayların "müsebbibi" durumundaki sendikalar da bunları devamlı olarak "tahrik ediyorlardı. Ayrıca CHP ve TİP, bölgedeki işçilerle yalandan ilgileniyordu. İşletmede "persona grata" haline gelen bir şahsın davranışları da huzursuzluğun bir başka sebebini teşkil ediyordu. Özellikle CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, işçiler için tehlikeli bir insandı ve şunların bilinmesinde fayda vardı:

"Havzayı kendisine gaye edinmiş parti, bugün için Ortanın Solu sloganı ile ortaya atılmış olan ana muhalefet partisidir. Sloganın alemdarlığını yapanların en başında bulunan Bülent Ecevitin son seçimlerde Ankaradan Zonguldağa transfer edilmesi de, bu cereyanın havzaya verdiği ehemmiyeti göstermektedir. Seçimlerde umulan neticeyi alamamış olmasına rağmen, ana muhalefet partisinin bugünkü Genel Sekreteri, havzada iddia sahibi olmak istemektedir. Buna ulaşmak için de her tedbiri alacağı ve dolayısıyla havzada her huzursuzluğun el altından müşevviki bulunacağı, mantık ölçülerine göre bir politikadır."

Okey!

İşte bu tehlikeli durumlar sebebiyledir ki, TKİ Genel Müdürü Behzat Firuz, "Zat-ı Devlet"ten bazı tedbirlerin alınmasını istiyordu.

...çinin kanını emen, hazineyi soyan, vurgun ve sömürücülüğünün devamı için, ...ömür Havzasını askeri karargâh yapmak isteyen, T.K.İ. Genel Müdürünün sorumsuzca kaleme aldığı, sözde raporunu ibretle okuyalım.

İyi münasebet olmalı

Anayasa düzeni ve Türkiye

İşçinin Sesi gazetesindeki muhtıranın fotokopisi
Neredesin "Kanun Devleti"?

Örneğin, önce havzada bir toplum polisi kurulmalı, herhangi bir olaya derhal müdahale edecek bir askeri birlik, havza yakınlarında "tabye" edilmeliydi. Bölgedeki birinci derecedeki idareciler, örneğin vali, polis müdürü, jandarma komutanı, millî emniyet başkanı, hükümetin programım benimsemiş kimselerden seçilmeliydi. Grev ve Lokavt Kanunlarıyla Sendikalar, Kanununda gerekli" değişiklikler yapılarak, "şımaran" işçi ve sendikalara hadleri bildirilmeliydi. Ayrıca, bölgeye "yetkili ağızlar" çağrılarak, milli yetçi hareketler ihya edilmeliydi.

Sendikacılar ve özellikle Zonguldak Kömür Havzaları işçileri tarafından 1965 Kozlu olaylarının müsebbibi olarak bilinen ve iş arkadaşlarınca "babası hakkında bile rapor düzenleyebilir" şeklinde tanımlanan TKİ Genel Müdürünün bu istekleri, "Yüksek Kat"ca dikkate alındı. Bundan iki ay önce bir grup toplum polisi, yirmi gün önce de bir askerî birlik Zonguldağa gelerek, işçi ve işyerleri çevrelerinde "tabye" edildiler. Aynı günlerde, Grev ve Lokavt Kanununu kuşa çeviren çalışmalar başladı. Bu arada, muhtemelen, "AP programını benimsemiş yüksek memurlar" meselesi de halledildi.

Ne var ki, evdeki hesap -çok zaman ve çok işte olduğu gibi bu de-

fa da çarşıya uymadı. Rapor, sendikacılar tarafından ele geçirildi. Bu konuda şimdiye kadar neden bir açıklama yapmadığı sorulan Türkiye Maden İşçileri Sendikasının Genel Başkanı Mehmet Alpdündar, şunları söyledi:

"— Rapor, uzun süredir elimdeydi, fakat yayınlamadım. Raporda belirtilen toplum polisi ve askerlerin gönderilmesi teklifinin gerçekleşmesini bekledim."

İşçi kuruluşlarının tepkileri

Bir "siyasî jurnal" olarak kabul edilen raporun açıklanması, raporu alanlarla verenler arasında büyük bir panik yaratırken, özellikle işçi çevrelerinde nefret uyandırdı. Başbakan Süleyman Demire!, kendisiyle konuşan bir gazeteciye, gayet öfkeli bir şekilde, "Benim haberim yok!" derken, çeşitli kuruluşlar, yayınladıkları bildirilerle, TKİ Genel Müdürü ile Hükümeti ağır şekilde suçladılar. Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç, bu konuda verdiği bir demeçte,

"— Gizli raporlar, jurnallerle göte girip, yerlerini sağlamlaştırmaya çalışan ikiyüzlü kişilerin işbaşında tutulması, hükümetlerin de bu çeşit davranışları benimsediklerini gösterir" dedi.

Türkiye Maden-İş Federasyonu ise, Yayımladığı bildiride, TKİ Genel Müdürü Behzat Firuzun bu hareketini "jurnalcilik" olarak nitelendirdi. Bildiride, dikkati çeken şu paragraf da yer alıyordu:

"TKİ Genel Müdürü, basiretsiz ve beceriksiz tutumu ile Zonguldak kömür havzasında işçiler arasında huzursuzluk çıkmasına ve dolayısı ile 1965'te Zonguldakta iki işçinin şehit olması ile sonuçlanan olayların doğmasına sebep olmuştur. Aynı basiretsiz tutumu ile Genel Müdür, Zonguldak havzasını bîr huzursuzluk diyarı haline getirmiş, işyerlerine partizanlığı sokmaya çalışmış, işçileri kamplara ayırmış, sendikaları bölmek amacı ile yeni sendikalar kurulmasının teşvikçisi olmuştur. Şu anda, Genel Müdürün tutumu yüzünden Zonguldak, kaynayan bir kazan halini almıştır. Her an yeni olayların doğabileceğini çok iyi bilen Genel Müdür, kendi hatalı tutumunu değiştireceği yerde, suçu başkalarının üstüne atmakta ve işçiyle askeri karşıkarşıya getirmek için Zonguldak yakınlarında askerî birlik bulundurulmasını istemektedir."

Olayın çeşitli çevrelerdeki yankıları bu şekilde devam ederken, CHP Merkez Yönetim Kurulu üyesi ve Sakarya milletvekili Hayrettin Uysal, meseleyi, bir soru Önergesiyle Meclise getirdi. Uysal, önergesinde, Genel Müdür Firuzu, "iktidar partisinin düpedüz bir militanı", "faşist yönetimlerdeki demokrasi tanımayan bir parti komiseri" gibi hareket etmekle suçladı.

Olay, hangi yönünden bakılırsa bakılsın, demokratik düzenin temeline konulan bir dinamit niteliği taşımaktadır. Jurnallerle ayakta tutulmağa çalışılan bir iktidarın halka ne sağladığını, azıcık tarih bilgisi olanlar pekâlâ bilirler. AP İktidarı, memleketi, bir dar boğaza sokma gayreti içinde görünmektedir.

İdare

Biraderler saltanatı

Türkiyenin, "ağababalar"la "para babalan" dışında kalan halkının yararına olan her davranışa ve kuruluşa karşı "cihad" açtığı çeşitli olaylarla belirgin hale gelen AP iktidarı, şu günlerde de türk halıcılığının defterini dürecek tedbirler peşindedir. İktidarın Isparta şubesindeki "biraderlerde birtakım zevatı ziyadesiyle memnun edecek bu tedbirler, halı dokuyarak ekmeğini kazanan binlerce insanı da perişan edecektir.

Olay, Sümerbank Genel Müdürlüğü bünyesinde "Halıcılık Müessesesi"nin kurulup halk yararına başarılı çalışmalar yapmaya başlamasıyla patlak vermiştir. Halkın içine girdiklerinde "bir köylü çocuğu", iktidarlarını sağlayan ve ayakta tutan "kudretli çevreler"de "Johnson'un özel dostu" olduklarını kasılarak söyleyenlerin, bizzat kendi hemşehrilerine ve yüzbinlerce türk köylüsüne reva gördükleri bu oyunun hikâyesi şöyledir:

Zehra Özgür
İlâhlar kızarsa..

Türk halıcılığını kalite, desen ve renk yönünden geliştirerek, ona Avrupa pazarlarındaki eski itibarını kazandırmak ve köylerde, halıcılık yapmağa elverişli olduğu halde imkânsızlık sebebiyle âtıl durumda yatan, binlerce insana ait "uyur enerji"yi harekete getirip organize edebilmek amacıyla, 1966 yılında, Sümerbank Genel Müdürlüğü bünyesinde bir "Halıcılık Müessesesi" kurulmuştur. Plânlama Kurulunun da onayından geçen bu yeni kuruluşun başına, o güne kadar Sümerbankta Yünlü Sanayi Müdürü olarak görev yapmakta olan Zehra Özgür adında bir yüksek mühendis getirilmiştir. Zehra Özgür, aynı zamanda, bir halıcılık müessesesini savunan ve bunun projelerini hazırlayan tecrübeli bir teknisyendir.

Müessese faaliyete geçtikten sonra ilk işi, halıcılık konusunda geniş bir araştırma yapmak olmuş, bu arada, uluslararası fuarlara katılarak, hah dış piyasasını hazırlamaya başlamıştır. Ayrıca, üretici ile de sıkı temaslar kurulmuş, pilot bölge olarak seçilen Isparta ve çevresindeki halıcılık kooperatiflerine yün desen, tezgâh ve krediler verilmiştir. Organize çalışmanın faydalarını anlayan köylüler, kısa zamanda ya eski kooperatiflere girerek veya yenilerini kurarak, buralarda toplanmaya ve her türlü ilişkilerini bu kooperatifler kanalıyla yürütmeye başlamışlardır.

Üreticinin kooperatife ilgisi

Isparta çevresinde, bu dönemde, 37 köyü içine alan 10 kooperatif kurulmuş, Halıcılık Müessesesi de bunlara 442 tezgâh, bol iplik ve işçilik kredileri sağlamıştır. Isparta ve çevresinde halıcılıkla uğraşan 96 köyden önemli bir kısmının kısa zamanda derlenip kooperatiflerde birleşmesi, bu işi yürütenleri sevindirmiş, kooperatif sayısını genişletmek İçin yapılan çalışmalar yoğunlaşmıştır. Üreticinin kooperatiflere ilgisi her geçen gün anmaya başlamıştır. Çünkü, kooperatifler, or-

taklarının emeklerini daha iyi değerlendirmekte, tüccar ve âmil tabir edilen aracılardan fazla para ödemektedirler. Örneğin, tüccar ve âmil, 1000 düğüm başına 50-60 kuruş öderken; kooperatifler 95 kuruş ödemeğe başlamışlardır. Ayrıca, üretici, dokuduğu halıkın yok pahasına aracılara kaptırma endişesinden de kurtulmuş ve gerçek değerine kooperatiflere satmağa başlamıştır.

Halkın bu ilgisi karşısında kısa zamanda gelişen ve çoğalan kooperatifler, ortakları olmayan köylüleri de uyarabilmek amacıyla propagandaya başlamışlardır. Bunlardan Bozkurt Kooperatifi, yayınladığı bir broşürde, halka gerçeği şöyle anlatmıştır: "Patronun önceden verdiği 5-10 liraya boyun büküp emir altına girme, emeğini ona yedirme! Göz nuru döktüğün işten başkası zengin olurken, sen ancak karnını doyurabiliyorsun. Kooperatifimiz sırf seni düşündü. Kooperatif, senin sırtından adam olanı ortadan kaldırıp, kân sana bıraktı. Hemen kooperatif ile anlaş, tezgâhını, ipliğini al, işini evine kur!.."

İstemezük!

Ne var ki, aynı günlerde Ispartada bir cadı kazanı kaynamaya başlamıştır. Köylülerin kooperatiflere girmesi, kendilerine halı dokumaması, satmaması ve işçilik ücretlerinin yükselmesi karşısında deliye dönen tüccar ve aracılar, üreticiyi kandırmak ve kooperatifleri kötülemek için açtıkları kampanyanın bir fayda vermediğini görünce, işi "Yüce Kafa havaleyi uygun bulmuş ve suyu başından kurutmayı kararlaştırmışlardır. Çünkü bunlar, o güne kadar hem işçiye düşük ücret veriyor, hem kalitesiz malzeme kullanıyor, hem de eksik düğümlü halıları ateş pahasına piyasaya sürebiliyorlardı. Bu yüzden' kısa zamanda milyoner olanların sayısı hergün artmaktaydı. Fakat bu arada Türkiyenin halı ihracatı hızla düşüyor ve yabancı piyasa artık, türk halılarını beğenmiyordu..

Durumdan memnun olmayanların başında, Başbakan Süleyman Demirelin kardeşi Şevket Demirel geliyordu. Nazmiye Demirelin kardeşi olan bir şahısla Terakki Limited Şirketi adı altında hah ticareti yapan Şevket Demirel, Halı Müessesesinin başındaki Zehra Özgürün Ispartada bulunduğu birgün, bu konuyu onunla tartışmış ve buradaki iplik Fabrikasının genişletilmesini istemişti.

Sümerbank Genel Müdürlüğü
Devlet kapısı mı, tüccar yapısı mı?

Bu çatışmaların keskinleştiği günlerde, İktidann Isparta şubesinin Ankara üzerindeki baskısı artmış ve Sanayi Bakanı Mehmet Turgut, orta da hiçbir sebep yokken, o zamanki Sümerbank yöneticilerine Halıcılık Müessesesinin çalışamaz hale gelmesi için baskı yapmaya başlamış, bununla da yetinmeyerek, müessesenin başındaki Zehra Özgürü Bakanlıkta bir göreve atamayı denemiştir. Fakat Zehra Özgür direnmiş ve Bakanlığa gitmemiş, bunun üzerine yapılan baskılar daha da artmıştır. Yapılan işin Türkiye ve halk yararına olduğunu bilen Sümerbank yöneticileri de baskıya bir noktaya kadar dayanmışlarsa da, Zehra Özgür, geçtiğimiz Mayıs ayı ortalarında birgün, görevinden alınarak, "Teknik Müşavir" adı altında kızağa çekilmiştir.

Muhtemeldir ki, önümüzdeki aylar içinde Halıcılık Müessesesi tamamen dağıtılacak veya iş yapamaz hale getirilecektir. Bunun sonunda Ispartadaki "biraderler" ile, çoğu AP'li olan hah tüccar ve amilleri yine eski kazançlarına kavuşacaklar, Sümerbank ve kooperatifler sayesinde bunlara haraç ödemekten kurtulan üreticiler, kaderleriyle yine başbaşa kalacaklardır.

Cevap bekleyen sorular

Türk halıcılığı, böylesi ayak oyunlarıyla baltalanır, binlerce ailenin ekmeğiyle oynanırken geçtiğimiz haftanın sonlarında "Demirel kardeşler"le ilgili çok ilginç iddialar ortaya atıldı: CHP Parti Meclisi üyesi ve Samsun milletvekili Kâmuran Evliyaoğlu, Başbakan Süleyman Demirelin cevaplandırması isteğiyle; Meclis Başkanlığına verdiği bir soru önergesinde, Şevket ve Hacı Ali Demirel biraderlerin çevirdikleri işlerin açıklanmasını istiyordu. Soru önergesinde belirtildiğine göre, Şevket ve Hacı Ali Demirel, ortağı ve yöneticisi bulundukları "Cennet" ve "Sultan" Turizm Şirketleri için muhtelif yerlerden 4 milyon 460 bin lira kredi almışlardı.

Ayrıca, yine Demirel biraderlere ait -Nazmiye Demirelin kardeşi de ortaktır- Terakki Şirketine, Keban Barajı inşaatında kullanılacak keresteleri temin ve nakil işi verilmişti.

Kâmuran Evliyaoğlunun, Başbakan Demirelden cevabını istediği hususlardan birisi de, Hacı Ali Demirelin hissedarı ve müteahhidi olduğu Ankara Özel Yükseliş Koleji için 8 milyon liralık kredinin nereden ve nasıl sağlandığıydı.

AP İktidarının Isparta şubesi olarak bilinen "Demirel biraderler"in, bunlara benzer "türlü çeşitli" işlerden milyonlar kazandıkları herkesçe bilinmektedir. "En Büyük Demirel"in bunlara vereceği cevabı kestirmek ise güç değildir: Herhalde, önce, "Yok böyle şey!" diyecek, sonra peşinden ekleyecektin.

"___ Bunlar, türlü çeşitli söylentilerdir. Ancak, ben vâ dersem vaadır.."

Çalışma

Kanunlar ve haklar

Türkiye Kömür İşletmeleri -TKİ- Genel Müdürü Behzat Firuz tarafından Başbakan Süleyman Demirele verildiği basına intikal eden -verenin ve alanın yalanlamalarına rağmen, Maden-İş Sendikasınca "sureti elimizdedir" denilen- rapor vesilesiyle (Bak: YURTTA 0-LUP BİTENLER - "Hükümet") işçiler sorunu günün konusu olmuştur.

Bilindiği gibi, işçilerin, genel anlamda çalışanların durumu, 1936'danberi kısmi kanunlarla ele alınmış, en son, "Grev, Lokavt ve Toplu Sözleşme Kanunu"na büyük ümitler bağlanmıştır. Ama, çalışanlar görmektedirler ki, Türkiyenin ekonomik ve sosyal yapısı değişmedikçe, bir elden kendilerine verilenler, hemen, ikinci bir elle geri alınmaktadır.

1937'de Türkiyede, İş Kanununa tâbi 180 bin 374 işçi vardı. Şimdi bu sayı, 938 bini bulmuştur. Basın-İş Kanununa tâbi 1985 kişi ve Deniz-İş Kanununa tâbi 12 bin 289 kişi de bunlara eklenmelidir. Tarım kesinünde faal nüfus, 9 milyon 738 bindir. Bunlar, 15-64 yaş grupundakilerdir. Plânlama Teşkilâtının Nisan 1967 tarihli, "Çalışma Sorunları" adlı özel raporunda belirtildiği gibi, köylerde, 6-14 yaşlarındaki çocukların en az üçte biri çalışmaktadır. Bu çocuklarla kadınlar ve gençkızlar hem tarlalarda, hem de kilimcilik halıcılık gibi işlerde, kötü iş şartları yüzünden, alabildiğine istismar edilmektedirler. Köylerde şartlar, toprak işçisinin istismarı için pek elverişlidir. Meslek hastalıkları, genellikle 8 saatin üstünde çalışma süresi, beslenme bozukluğu ve iş emniyeti diye birşeyin bulunmaması sebebiyle, 9.7 milyon kırsal işgücü, açık bir yığın problemle karşıkarşıyadır.

Ucuz işçilik, ücretlerin avans olarak verilmesi -yani, "teşkilâtlanmamış halk kredisi"!- yüzünden köylerdeki el sanatlarında da istismar alabildiğine yaygındır.

Kamu kesimindeki işletmelerde çalışanlar -memur ve işçiler- 291 bin kadardır. Gene raporda açıkça belirtildiği gibi, "genel bütçeye bağlı olan yerlerde bütün memur ve işçi personelin yüzde 43'ü, katma bütçeli yerlerde ise personelin yüzde 53'ü hiç tahsilsiz veya en fazla ilkokul diplomalıdır.

'Çalışma Bakanlığı için raporda, "birinci Plânda kendisine verilen görevleri yapamamaktadır" denilmektedir.

"Siyaset üstü siyaset"

Sendikalarımızın durumu ise ayrı bir rezalettir. 1965'de, 1 milyon 624 bin 303 işçiden ancak yüzde 11.6'sı bir sendikaya yazılmak lüzumunu hissetmiştir. Bugünkü sendikacılık yüzünden işçiler, bu isteksizliklerinde yerden göğe kadar haklıdırlar. "Siyaset üstü siyaset" şampiyonu bazı sendikacıların, toplu iş sözleşmelerine rağmen ücret artışında bir hızlanma sağlıyamadıkları, Plânlamanın raporunda tesbit edilmiştir. Siyasî bir bilince dayanmıyan, işçinin siyasî yönden bilinçlenmesinden veya bilinçlendirilmesinden -çeşitli nedenlerle, ödü kopan şimdiye kadarki sendikacılık anlayışı, işçi kitlesine ekonomik çıkar sağlamak politikasını da, başarı ile yürütememiştir. Sendika hareketinin arada sırada iktidarlarla cilveleşmesinde asıl bu neden üzerinde durmak gerekir.

Amerikada, Lâtin Amerika sorunları ite uğraşan siyasal bilimcilerin bazıları şimdi, "sırf ekonomik çıkar ve ücret artışı politikasına dayanan sendikacılığın az gelişmiş ülkelerde, toplumun diğer sosyal tabakaları ile -örneğin işçilere göre iyice imtiyazsız olan köylülerle- işçiler arasında çıkar, düşünce, duygu ve politik tutum ayrılığı yaratacak bir yol olduğunu" belirtmektedirler. Pek çokları, siyasî kampanya ve hareketlerde işçilerle köylüler arasında beliren tutum farklarım bu bir çeşit "imtiyaza sendikacılık anlayışlına bağlamaktadırlar. Hatta bazıları, bu yolun, halkı, içerdeki ve dışardaki sömürücülere karşı girişilecek bir politik uyanma programında ikiye bölmeğe yaradığını temel görüş olarak almaktadırlar.

Türkiyede de sendikalarımız bu yolda işe başlamışlardır. Ama bir yandan, ufalana ufalana gücünü kaybetmeye yüztutan, -zira, 1948'de sendika başına ortalama 722 işçi

İşçiler toplu halde

Çalışana değil, çalıştırana bak!

düşerken, aradan geçen bu süre içinde sendikalı işçi sayısı yüzde 600 arttığı halde, bugün sendika başına ortalama 570 kişi düşmektedir-, ğer yandan ücret artışlarım bile hızlandıramadığı için "ekonomik çıkar" güdüsüne dayalı amerikan tipi sendikacılık politikasında bile başarılı olamıyan sendikacılarımız şimdi "zorunlu" bir silkinme ve uyanma devrine girmeye başlamışlardır.

Plânlamanın raporunda, "1955-1963 devresinde kamu kesiminde -en yüksek ücret artışı hep bu kesimde olmuştur ve olmaktadır- çıplak günlük ücretlerdeki Artışın yıllık ortalama olarak yüzde 10.7 oranında olduğu. Toplu İş Sözleşmesinden sonra hemen o yıl, 1964'de bu artışın yüzde 14'e çıktığı ve bir bu yılda artışın yüzde 3.3 oranında hızlandığı, 1964'de toplu sözleşmelerin ücretlere etkisinin yüzde 1.23 oranında kaldığı, 1965'de ise 1964'e güre bir artış olmadığı" açıklanmaktadır.

Gene raporda, sendikacılığımızın ne kadar "halim - selim" bir sendikacılık olduğu da şöyle belirtilmektedir:

"1964-1965'de toplu iş sözleşmelerinin yüzde 71.6'sı anlaşma ile sonuçlanmış, yüzde 28.4'ünde anlaşmaya varılamamıştır. Bu anlaşmaya varılamayan iş sözleşmelerinde sendikaların greve gittikleri ise yüzde 3.5 oranında olmuştur."

(Basın A: 20248) — 346

Yeni iş imkânı yaratmada gerileme

Öte yandan, ekonomide yeni iş yaratma imkânları da gerilemeyi başlamıştır. Plânlamanın ayni raporunda, "1955-1963 arasında yıllık ortalama yüzde 2.76 oranında yeni iş gücü yaratılabilirken, son iki yıldır bunun yüzde 2.06 oranına indiği" belirtilmektedir. Bu oran, ortadaki mevcut milyonlarca işsize iş bulmak şöyle dursun, nüfustaki artış yüzünden, işlerin daha da kötüye gitmesini bile önleyemiyecek kadar gülünç bir orandır.

Bir başka problem ise iş kazaları, meslek hastalıkları ve iş yerlerindeki çalışma şartlarının bozukluğu ve çalışma emniyetinin yokluğu yüzünden meydana gelen ölümlerden ortaya çıkan ekonomik kayıplarla ilgilidir.

İş hayatının emniyetsizliği, denetimsizlik yüzünden sadece iş yerlerindeki kazalardan ölen işçi sayısı, 1965 yılında 2065'dir. Bu rakam, trafik kazalarında ölenlerinkine yakındır. Sakatlık, has talik ve ölüm yüzünden kayıp ise Plânlamanın raporunda, "toplam olarak, bu sebeplerden millî ekonominin kaybı, 57 bin 251 normal işçinin bir yıllık mesaisine eş bir hacmi bulmaktadır" şeklinde açıklanmaktadır. Raporda aynen şöyle denilmektedir:

"Hastalık, kaza ve Ölüm yüzünden ekonominin kaybı 17 milyon 175 bin iş saatidir. Bu, diğer bir deyişle, 57 bin 251 normal işçinin tam bir yıllık toplam çalışmalarının sokağa atılması ile eş anlamdadır."

İktidarlar, güneşi balçıkla sıvama hevesinden vazgeçip, uzmanların yazıp Önlerine koydukları bu gibi raporları dinlemelidirler.

Ortadoğu

Zenginin malı, fakirin çenesi

Geçtiğimiz haftanın başlarında Sudan başkenti Hartumda çalışmalarına başlayan Arap zirve konferansı, aynı haftanın sonlarında toplantılarını kapatırken, ortalıkta, çevresine ateş püsküren iki kişi görünüyordu. Bunların birincisi, bu konferans sırasında Mısır Devlet Başkam Nasır ile Suudi Arabistan Kralı arasında Yemen konusunda yapılan pazarlığa pek kızan Yemen Cumhurbaşkanı Mareşal Sallâl, ikincisi de konferansta İsraile karşı püskürülmesini istediği ateşi bulamayan Filistin Kurtuluş Hareketi lideri. Ahmet Şukeyrî idi. Toplantıların kapalı kapılar arkasında geçmesine rağmen dışarıya sızan haberlerden anlaşıldığına göre, Mareşal Sallâl ile Şukeyrînin kızgınlıkları o kadar büyüktü ki, bunlar, konferansın son toplantısına katılmamayı bile düşünmüşler, fakat öteki liderlerin uran üzerine bu düşünçelerinden vazgeçmek zorunda kalmışlardı.

Konferansın bu kızgın adamlarının yanısıra, toplantılarda bazı üzgün liderlerin arasında en göze çarpanlar, Mısır Devlet Başkam Albay Nasır ile Ürdün Kralı Hüseyindi. Son Arap - İsrail savaşı sırasında en ağır kayıplara uğrayan iki devletin liderleri olan Nasır ve Hüseyin, bu konferansın kendi dertlerine deva olabileceğini zaten sanmıyorlardı. Kral Hüseyin, Hartuma, arap kamuoyu karşısındaki son görevini yapıp, ondan sonra kendi başının çaresine serbestçe bakabilmek amacıyla gelmişti. Nasır ise, Hartuma hareket etmeden hemen önce Kahirede kendisine kanı yapılmak istenen bir darbeyle uğraşmak ve şimdiye kadar en yalan arkadaşı diye bilmen Mareşal Amrı tutuklamak lorunda kalmıştı. İsrail yenilgisinin arkasından gelen bu ikinci tekmenin, hedefine varmasa bile, Nasıra çok dokunduğuna hiç şüphe yoktu. Üstelik, son aylardaki diplomatik gelişmelerden sonra Nasır, artık mail karşısında Sovyetler Birliğinden de fazla birşey beklememek gerektiğini anlıyor ve bu, onu daha da büyük çaresizlikler içine atıyordu.

Konferansa katılmıyanlar

Hartum Konferansının havasını anlatırken, tabloyu tamamlamak İçin, bir de bu konferansa katılmayanlardan bahsetmek gerekiyor. Konferansta İsrail ve Batı karşısında ılımlı bir politika izlenmesini isteyen krallıkların ağır basacağını önceden bilen Suriye, Hartuma hiçbir temsilci yollamamış, onunla aynı düşüncede olan Cezayir ise Dışişleri Bakanı Buteflikayı göndermekle yetinmişti. Buna karşılık, bu gibi konferanslardan fazla birşey çıkmıyacağını düşünen Tunus, Libya ve Fas liderleri de Hartuma kendileri gelmemişler, tıpkı Cezayir gibi, Dışişleri Bakanlarını yollamışlardı. Fakat, işin doğrusu şudur ki, arap dünyasındaki bu iki aşın ucun Hartam Konferansına katılmaktan çekinmesi, konferansın bir kavga meydanı olmasını önlemiş ve İsrail karşısında etkisinin ne olacağı pek bilinmese bile, bazı ortak kararlatın alınmasını sağlayabilmiştir. Hele Yemen üzerinde Nasır ile Faysal arasında varılan anlaşma, Mareşal Sallâl tarafından torpillenmemesi sağlanırsa, araplar arasındaki büyük bir anlaşmazlığın artık sona erebileceği ümidini getirmesi bakımından, konferansın en mutlu sonucu sayılabilir.

Konferans çalışmalarım yakın-

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

GÜNEY VİETNAM — Amerika Savunma Bakam McNamara'nın, Başkan Johnson ile kendi arasında bulunduğu söylenen görüş ayrılığını Senato komisyonlarında yaptığı bir konuşma ile açığa vurması ve Kuzey Vietnama yöneltilen hava akınlarının Vietnam milliyetçilerinin direnme bilincini kuvvetlendirmekten başka hiçbir şeye yaramadığını söylemesi üzerine Washington kulislerinde dönmeye başlayan çeşitli söylentiler ve dolaplar bir yandan bütün hızıyla devam ederken, öteyandan geçtiğimiz haftanın son gününde, Birleşik Amerikanın Güney Vietnamda oynadığı demokrasicilik komedisinin bir perdesi daha -ve tabii, beklenileceği gibi- bugünkü askeri liderler ikilisinin düzmece başarısıyla kapandı. Aylardır alabildiğine propagandası yapılan Güney Vietnam seçimleri sonunda şimdiki Başkan Nguyen Van Tiyönün gene Devlet Başkanlığına, Başbakan Mareşal Kao Kinin de Başkan Yardımcılığına getirildiği anlaşılmaktadır. Süngülerin gölgesinde ve yalnızca askeri yönetime şirin görünen adayların katılmasıyla yapılan bu oylamaya gerçek bir seçim diyebilmek için insanın fazlaca saf olması gerekmektedir.

GÜNEY ARABİSTAN — Güney Arabistandaki 16 sultanlık, şeyhlik ve emirliğin gerici liderlerinin yönetiminde kurulan Güney Arabistan Federasyonunun, elinden gelen bütün çabayı harcadığı halde buralardaki milliyetçilik akımı karşısında daha fazla yaşayamıyacağına artık inanmış görünen İngiltere geçtiğimiz hafta, nihayet bu Federasyonun yönetimini milliyetçilerin eline bırakmaya karar vermiş görünüyordu. Eğer şimdi Güney Arabistanda bir milliyetçi yönetim kurulacak olursa, buradaki Federasyonun bir parçası olmamakta direnen Adendeki karışıklıkların da kendiliğinden sona ereceği düşünülmektedir. Ancak, İngilterenin şimdi oynamak istediği oyunun asıl amacı bu değildir. Londra Hükümeti, Güney Arabistan yönetimini buradaki milliyetçi örgütlerden yalnızca birine, Ulusal Kurtuluş Cephesine bırakmağa niyetli görünerek, bu örgütle ötekilerin, özellikle FLOSY diye adlandırılan ve Adenin Yemene katılmasını sağlamağa çalışan Güney Yemen Kurtuluş Cephesinin arasını açmak ve Adendeki varlığını koruyabilmek için bundan sonra milliyetçilerle gericiler arasındaki değil, milliyetçilerin kendi aralarındaki ayrılıklara dayanmak istemektedir.

BUNLAR DA OLDU

dan izleyenler, Hartumda en çok Mısır lideri Nasırın gösterdiği ılımlılığa hayret etmişlerdir. Ancak bu ılımlılık, biraz önce de belirtildiği gibi, bir çaresizliğin sonucudur. Başkan Nasır, İsrail karşısında ne Sovyetler Birliğinden, ne de öte--i arap devletlerinden fazla birşey beklenmesi gerektiğini attık çok iyi anlamış olmalıdır. Bu durumda yapılacak tek şey, kaybedilen toprakları geri getirecek ve Süveyş kanalının yeniden açılmasını sağlayacak bir diplomatik çözüm yolu bulmaktır. Bundan başka, Mısır savunmasıyla ekonomisine de yeniden bir çekidüzen vermek gerekmektedir. İşte, aradığı diplomatik çözüm yolu için Başkan Nasır, geçen hafta Tito plânından medet umarken, öteyandan Mısır savunmasını ve ekonomisini yeniden düzenlemek için de Yemen batağından kurtulmaya ve zengin arap krallıklarının - Suudi Arabistan Kuveyt ve Libya - yardımını sağlamaya çalışmıştır.

Tito plânı ve Nasır

Araplar için görünüşü kurtaracak bir plân olarak nitelendirilen Tito plânı, şu satırların yazıldığı sırada, İsrail ve onu destekleyen batılı devletler tarafından yetersiz bulunmaktadır. Hatırlanacağı gibi, Yugoslav Devlet Başkam Mareşal Tito tarafından hazırlanan bu plân, İsrailin, işgal ettiği arap topraklarından çekilmesine karşılık arapların da İsraile saldırmazlık sözü vermelerini ve büyük devletlerin İsrailin toprak bütünlüğünü güvence altına almalarını öngörmektedir. Hemen anlaşılacağı üzere, plânda, arapların İsraili tanımaları diye birşey sözkonusu olmadığı gibi, israil gemilerinin Süveyş kanalından yararlanmaları da sözkonusu değildir. Bu bakımdan, Tito plânı İsrail ve Batılılar tarafından yetersiz bulunmakta, Ortadoğu sorununun yeniden Birleşmiş Milletler çerçevesinde ele alınması istenmektedir.

Tito plânının Batıda uyandırdığı yankılar, Başkan Nasır için hayal lana olmuştur. Fakat buna karşılık, geçen hafta Kral Faysalla yaptığı Yemen anlaşması, eğer başarıyla uygulanabilirse, Nasırı önemli bu başağrısından kurtaracaktır. Gerçekten, bu anlaşmada Yemendeki Mısır kuvvetlerinin bu ülkeden geri çekilmesi, buna karşılık, Faysalın da İmamcılara yaptığı yardımı kesmesi öngörülmektedir. Bu iki hususun uygulanması, anlaşmazlığa yabana üç arap devletinin, Irak, Fas ve Sudanın yollıyacağı gözlemciler tarafından izlenecektir. Yemendeki yabana müdahalesi önlendikten sonra da yemen halkı bir plebisite çağrılacaktır ki ,bu plebisitin ne sonuç vereceği hiç belli olmadığı için, cumhuriyetçiler anlaşmaya fena halde içerlemektedirler.

Nasırın, Yemen konusunda, cumhuriyetçileri gücendirmek pahasına da olsa, Faysalla anlaşması, Faysalı da Süveyş kanalının kapanmasından büyük zarara uğrayan Misina ekonomik durumu konusunda daha anlayışlı olmağa zorlamıştır. Hele Başkan Nasır, Batıya karşı uygulanan petrol ambargosunun Ortadoğudaki petrol krallıklarına zarar vermekten başka birşeye yaramadığını da kabul edince, bu ambargonun kaldırılmasına karşılık, başta Suudi Arabistan olmak üzere, Libya ve Kuveyt de, petrol gelirlerinden bir ortak yardım fonu kurulmasını ve bu fonda birikecek paralarm savaştan zarar gören arap ülkelerine dağıtılmasını kabul etmişlerdir. Bu paralar şimdi Nasıra, hem ekonomisine, hem de ordusuna yeniden çekidüzen vermek fırsatını verecektir. Fakat bütün mesele, varılan bu anlaşmanın yürüyüp yürümiyeceğidir. Çünkü geçmişteki olaylar, petrol krallıklarının, paralarına pek düşkün olduklarını ve verdikleri yardım sözlerini kısa zamanda unuttuklarım açıkça göstermektedir.

Tüli'den haberler

Başkentin iki dulu

Başkentte dul pek çok, ama sahnedeki dullar daha ağır basıyor ve kendilerinden daha çok bahsettiriyorlar. Önceki, yıllar bütün başkentliler, hayranlıkla, "Şen Dul" Azra Günden bahsediyorlardı; geçtiğimiz hafta da "Şâhâne Dul" Nisa Serezli çıktı sahneye. Değerli aktrisin oyunu çok beğeniliyor ve tiyatrodan çıkanlar, birbirlerine, Nisa Serezlinin özel hayatına ait hikâyeler anlatıyorlar. Geçen yıl aktör Metin Serezliden ayrılan, fakat sanatı ön-plânda geldiği için yalnızlığı kolayca yenen Nisa Serezli, özel hayatında sahnedeki gibi şâhâne bir dul değil ama, çok güzel ve saygıdeğer yanları da var.

Geçmişe mazi denir

Geçtiğimiz hafta Çiftehavuzlarda, deniz kıyısında bir köşkün bahçesinde, İstanbula turist, olarak gelen eski Osmanlı hanedanından Nilüfer ve Neslişah sultanlarla eski Demokratlar bir öğle yemeğinde buluştular. Yemeği, AP İzmir milletvekili Settar İksel ile eşi Selma İksel veriyordu. Büfesi güzel, çerkestavuğu ve revanisi nefisti. Celâl Bayarın kızı Nilüfer Gürsoy, kocası Ahmet Gürsoy, Yardımcılar, Çavuşoğlular, eski devrin kalkındırdığı işadamlarından İsmail Ağar, eski elçilerden Memnan Tepelen, Rıfkı Zorlu, Fatin Rüştü Zorlunun kızı Sevin Yener ve yaz tatilini İstanbulda geçiren Fransız ve Belçika Elçileri, macar ve rus prensesleriyle pek karışık bir davetli grupu, deniz kıyısında güzel bir gün geçirdi. Nilüfer Gürsoy, kocasıyla beraber bir köşede oturuyor, babası Celâl Bayara ait soruları cevaplandırıyordu. Bu yemeğe Bayar da davetliymiş ama, yabancı elçilerle karşılaşmak istememiş. Yabancılarla karşılaşmak, eski Demokratlarla karşılaşmak kadar kolay değil, tabiî.

Osmanlı hanedanının kadınları, Türkiyedeki rejim değişikliğini bilseler de, sultanlıktan vazgeçmiyor, kendilerine "hanımefendi" diyenlere irkilerek bakıyorlar. Fakat, birçok kimsenin sözlüğünde "Sultan" sözcüğünün bulunmadığını bilmeleri gerekir.

Misafirlerine nadide şaraplar ikram eden ve Fransız Elçisiyle şarap sohbeti "yapan Settar İksel, bir yandan da İzmir yolculuğunun izlenimlerini anlatıyordu. Fakat, İzmir yolculuğunu Başbakan Süleyman Demirel ile birlikte yapmamış. Eski Büyük Elçi, nedense, AP İktidarıyla çok ilgili görünmüyor. Önümüzde-

Nisa Serezli
Sahnedeki "Şâhâne Dul"

ki günlerde İzmire Celâl Bayar ile birlikte gitmeğe hazırlanıyormuş. Bu haberi duyanlar, Settar İkselin Celâl Bayara AP milletvekili mi, yoksa bir eski dost olarak mı refakat ettiğini merak ediyorlar. Ama, AP'nin bazı kanatlarıyla eski DP'liler o kadar içiçeler ve geçmişe mazi denildiğini bilmekten o kadar uzaklar ki...

Geçtiğimiz hafta İhsan Çavuşoğlunun, Kalenderdeki evinde Celâl Bayar şerefine verdiği ananevi yemekle, İsmail Ağarın Abdullahın Emirgânındaki restoranının arka salonunda verdiği yemek de eski DP havasındaydı, İsmail Ağarın, geçen yıl verdiği ziyafetlerde baş misafiri olan Aysel Madranın bu sefer davetliler arasında bulunmaması kimsenin gözünden kaçmadı. Aysel Madra bu zengin işadamının evlenme teklifini daha geçen yaz reddettiği için, herhalde, protokol listesinden de silinmiş olacak.

Veda yemekleri başladı

İstanbul sosyetesi, bor geceyi bir başka partide, bir başka, ama mutlaka bize özgü parıltılı, şıkırtın bir şıklık içinde geçirmekten yorulmamışa benzer. Şimdi de veda yemeklerine hazırlanıyor. Bu hafta birçok klübün veda yemeği var. Ankaradan sonra İstanbulda da çok popüler olan Zaliha da Moda Klübünün veda yemeğinde şarla söylemeğe hazırlanıyor. Geçtiğimiz hafta Florence Nightingale tesisi yararına verilen yemeğin misafirleri, Zalihanın şarkılarını çok beğenmişler, klüp kapanmadan önce bir defa daha dinlemek istiyorlar. Doğrusu, Florence Nightingale tesisi yararına verilen yemek de güzel geçti. Raif Dinçkökler, Reşit Egeliler, Kadir Haslar, Çifçiler, Aziz Borovalılar arasında, Derneğin faal üyesi Hasel Sporelin ingiliz arkadaşları, giyimlerindeki sadelikle İstanbul ve Londra şıklığı arasındaki farkı belirtiyorlardı. Yemeği hazırlayanlar. Moda koyunun koyu maviliğine biraz da şiir katmak istemişler, Ümit Yaşarı da davet etmişlerdi. Ümit Yaşarın aşk ve hasret üzerine yazdığı mısralar, ortayaşlı kadınların gözlerini parlattı. Yemeğin genç misafirleri ise Timur Selçukun şarkılarıyla duygulandılar.

Bir yılan hikâyesi daha

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi ikiye bölünüp de bir kısım profesörlerle doçentler Cerrahpaşa Tıp Fakültesine geçtikten sonra ortaya bazı meseleler çıktı, birçok kulis başladı. Dr. Prof.lar bu kulislerle uğraşadursunlar, sosyetede de bir yılan hikâyesidir aldı yürüdü. Belki de duymuşsunuzdur; İstanbul Tıp Fakültesinin son toplantısında, Ulaştırma Bakam Saadettin Bilgiç alkışlarla içeri girmiş ve sayın Prof.'lar, kendisine parlak teşekkür sözleri söylemişler. Mesleği doktorluk, şimdiki görevi de Ulaştırma Bakanlığı olan, AP içindeki durumu ve felsefesi de çok iyi bilinen Bilgi--in alkışlarla selâmlanmasına yalnız üç bilim adamı karşı koymuş ve kurulu terketmişler. Bu olay Tıp Fakültesinde değil de bütün fakültelerde geçseydi, karşı koyanların sayısı acaba kaç olurdu ve bu yılan hikâyesi değişir miydi?

GP'de düğün hazırlığı

Güven Partisi Genel Başkanı Prof. Turhan Feyzioğlu ve eşi Leylâ Feyzioğlu, bugünlerde, politikadan çok, düğün hazırlığıyla uğraşıyorlar. Kızları Saide Feyzioğlunu aniden nişanladılar ve çabucak düğün hazırlığına geçtiler. Saide Feyzioğlu daha çok genç, okul çağında bir kız. Fakat bazı gençkızlar, erken evlenmekten hoşlanıyorlar. Güven Partisi Başkanının damadı da genç bir bankacı, ama, kayınpederinin Ortanın Soluna yaptığı hamlelerden sonra yıldızı pek parlamışa benziyor.

Balerinler İstanbulda

Devlet Tiyatrosu, geçen mevsimi İstanbulda "My Fair Lady" adlı müzikal komedi temsilleriyle kapatmıştı. Devlet Balesi ise bu mevsimi İstanbulda açıyor. Geçtiğimiz Pazar, Bale bölümünün sanatçıları, otobüslerle İstanbula gittiler. İstanbul bu gelişten, tabii, çok hoşlandı. Çünkü, özel tiyatrodan yana enflasyonist bir şehir olan koca İstanbul, baleye yıllardır hasret. Ne var ki bu geliş, Baleden Mete 17-ğur-Suna Bayer çiftinin balayını kısa kesti. Mete Uğur, opera provalarına başladığı için, eşinin İstanbul yolculuğuna katılamadı.

Hamburgdan nikâhlarla

CHP'li olduğu için İktidarın hışmına uğrayıp da işinden olan, Umumî Mağazaların yardımsever, şakacı eski Genel Müdürü Rauf Kandemir, geçtiğimiz hafta birdenbire Hamburga uçup döndü. Sebep mi? Sebep gayet basit: Bir gönül işi!

Efendim, Kandemirin Almanyada İşletme Ekonomisi öğrenimi yapmakta olan oğlu Erhun Kandemir gönlünü bir alman kızına kaptırmış. İşte, baba Kandemir, bu yüzden Hamburga uçmak zorunda kaldı. Nikâh töreni, Hamburg Konsolosluğunda yapılmış. Gelin Elscha Mensen, şirin mi şirin, hanım hanımcık bir kızmış.

Vah vah...keşke UNIROYAL alsaydı!

Sağlam ve rahat lâstikler.üzerinde yol alırken her şoför arkadaş sık sık böyle lâstiği patlamış vasıtalara rasgelir. Gözü, bu manzaraya takılır. Sonra vah vah, der geçer. Vaktiyle patlayan lâstiklerden o da çekmiştir. Lâstik patlamasının ne dertli, ne kadar can sıkıcı bir iş olduğunu çok iyi bilir.

işlerinin erbabı olanlar bu duruma düşmemek için simdi bir tek lâstik seçiyor: UNIROYAL! Evet... UNIROYAL! Terkibinde harika birleştirici CVC bulunan lâstik... Sadece naylon iplik kullanılarak imal edilen lâstik... Isınmaya en mukavim lâstik... Üstün, fren emniyeti sağlayan lâstik... Defalarca sırt geçirilebilen lâstik...

Siz, de vasıtanızı UNIROYAL lâstikleri ile donatarak lastikten yana rahat ediniz.

UNIROYAL

Yaman şoförün lastiği

UNIROYAL, meşhur U.S. ROYAL lâstiklerinin yeni ismidir.

(Manajans: 2660) —347

S P O R

Futbol

Kehanet değil!

Boludaki Boluspor - İzmirspor karşılaşmasında çıkan olayları incelemek için toplanan Futbol Federasyonu, bu sezon ilk cezayı Bolusporа verdi. Federasyon, hakemin dövülmesinde, İzmirsporlu futbolcuların tartaklanmasında Bolusporluları suçlu görmedi, ancak Bolu seyircilerinin taşkınlığı yüzünden Bolu Stadı iki ay süreyle kapatıldı. Bu, Boluspor için gerçekten ağır bir cezaydı. Çünkü, lige büyük bir iddia ile giren, yarım milyondan fazla transfer ücreti ödeyen ve iki teknik adamına 11 bin lira aylık veren Boluspor, kendi sahasındaki tam dört maçını başka sahada oynamak zorunda bırakılıyordu.

Futbol Federasyonunun Bolusporla ilgili kararı, spor çevrelerinde küçük bir sürpriz dahi uyandırmadı. Çünkü sporla ilgili veya ilgisiz herkes, II. ligdeki olayların çok erken başladığı görüşündeydi. İşin biraz gevşek tutulması, yeni olaylara yol açabilirdi. Futbol Federasyonu, bu bakımdan, yönetmelikleri uygulayabilmek amacıyla, olayı en küçük noktasına kadar elden geçirdi ve sonuçta bu karan verdi. Karardan önce de yetkinler düşüncelerini açıklamışlardı. Devlet Bakam Kâmil Ocak, "kimsenin gözünün yaşına bakmıyacağız!" demiş, Beden Terbiyesi Genel Müdürü Ulvi Yenal ile Futbol Federasyonu Başkam Orhan Şeref Apak da II. Ligde düzenin sağlanması için en sert cezalara başvurulacağım belirtmişlerdi. Devlet Bakam Ocak bu konuda ayrı bir titizlik göstermiş. Genel Müdür ile Federasyon Başkanının görüşmesini» telefonla, saat başı izlemiş, en önemlisi de, Federasyonu hemen toplantıya çağırmıştı. İşte, bu görüşmelerin ve toplantının sonucudur ki Bolulu taraftarların suçluluğu tespit edilmiş ve bu durumdan Boluspor zarar görmüştür.

Türkiye Liglerinin başlayışı sırasında II. Türkiye Ligindeki iddialı takım sayısının fazlalaşması sebebiyle olayları önlemenin zor olacağı, bu sütunlarda belirtilmişti. Boludaki olaylar, bu görüşü doğruladı. Dermeçatma bir düzen, güvenlik tedbirleri ve açılış öncesi verilen demeçlerin olaylara engel olması gerçekten imkânsızdı. Daha ilk haftada kan gövdeyi götürmeğe başlamış, Kayserideki, Kocaelindeki karşılaşmalar tehlike çanlarım çaldırmağa başlamıştı.

Yöneticisi, taraftarı, futbolcusu, ilk maçla birlikte harcanılan yüzbinleri şampiyonluklarında başlıca etken olarak kabul etmişler, puan kaybı karşısında tepki göstermişlerdi. Hele son dakikadaki golle yenilmek, Boluspor taraftarlarını çileden çıkarmış, hakemin başarısızlığı, olayların sebebi olarak ileri sürülmüştü. Bu olayların, spor adamlarını ve gerçek spor ilgililerini endişeye düşürmemesi imkânsızdı. Bütün yetkililer, II. Türkiye Liginin geleceğinden endişe duyduklarını açıkça belirttiler, seyircileri yardıma çağırdılar.

Hakemlere gelince..

Futbol Federasyonunun Boluspor - İzmirspor olayım ele aldığı sıralarda Türkiye Futbol Hakemleri Birliğinin Genel Kurul toplantısı Ankarada yapıldı. Ankara, İstanbul ve İzmirin onar, öbür bölgelerin ikişer temsilcileri Ankarada toplandılar. Toplantıda yalnız ve yalnız Bolulu temsilcilerin bulunmadığı dikkati çekti. Boluda bir hakemin dövülmesinden kısa bir süre sonra toplanan Hakemler Birliği Genel Kuruluna Bolulu temsilcilerin gelmemesi, bu balomdan anlamlı karşılandı. Hakemlerin hepsi de, toplantıya dolu gelmişlerdi. Söz alan her hakem, derdini iyice ortaya döktü. Dövülen, hakemlerdi; olmadık hakaretlere uğrayanlar, hakemlerdi; Teşkilâtça küçük görülenler yine hakemlerdi. Bütün bunlar karşısında, hakemleri koruyacak bir tek kişi bile yoktu. Özellikle İstanbul ve izmirli temsilciler, her konuşmada Teşkilâtın ilgisizliğinden, Yönetim Kurulunun görevini yapmamasından söz açtılar. Türkiye Futbol Hakemleri Birliği Yönetim Kurulundakilerin görevlerinin yalnız demeç yermekten ibaret olduğu ileri sürüldü. Başkan Muslihittin Gürer olsun, öbür yöneticiler olsun, sırasında gerekli çıkışları yapıyorlar, ancak bu sözlerini hiçbir zaman uygulayamıyorlardı. Bir İstanbullu temsilci, "Bu Yönetim Kurulu bizi temsil edemez. Hakemlerin yararına olacak hiçbir karar uygulanmadı. Ne oldu hakemlerin 'Kara Gün'ü? Biz, her yıl 8 Mayıs günü boykot yapılması için karar aldık. Yönetim Kurulu, bu kararı uygulamaktan korktu. Bunun sonucu, olaylar çoğaldı, dayak yiyen hakemler listesine yeni arkadaşlarımız eklendi. Bu Yönetim Kurulu işbaşında kaldığı sürece hakemlik müessesesi darbe yemekten kurtulamayacaktır" diyordu.

Ö. Şeref Apak
Karanlık işler

İstanbul ve İzmir temsilcileriyle Muslihittin Güreri destekleyen Ankara ve Anadolu hakemleri, toplantının başındanberi çatışmaya başladılar. Bu çatışma, özellikle Ankara ve Anadolu grupunun oylarıyla Genel Kurul Başkanlığına seçilen Osman Yereşen ile İzmirin lideri Hakkı Gürüz arasında çok belirliydi. Hakkı Gürüz, Muslihittin Gürer ve arkadaşlarına Birlik içinde ilk bayrak açan kişi olarak biliniyordu. Gürüz taraftarları, Ankaraya gelmeden Önce İstanbullu hakemlerle temas kurmuşlar, onları da Muslihittin Gürer ve arkadaşlarına karşı harekete geçmiş olarak görünce Ankara yolculuğuna büyük bir neşe içinde çıkmışlardı.

Oysa, Ankaraya gelince işin gerçek yönü ortaya çıktı. Çünkü Ankaralı temsilciler, kulis faaliyetinde, İstanbul ve İzmirden çok daha tecrübeli olduklarını hemen ortaya koydular. Örneğin, Birlik Başkanı Sakarya milletvekili Muslihittin Gürerin kardeşi Fazıl Gürer, yıllarıyılı hakem komiteleri seçiminde büyük ün yapmış bir kişiydi. Bugün Merkez Hakem Kurulunda görevli bulunan Fazıl Gürerin, Ana-

Kâmil Ocak
Kim kime, dum duma...

doludan gelen hakemleri kardeşinin tarafına çekmesi güç değildi.

İstanbul ve İzmirin Muslihittin Gürere karşı çıkardıkları başkan adayı Dr. Mustafa Çakarın başkanlık seçimini 6 oyla kaybetmesi yine de ilerdeki toplantılar için Ankaralılara endişe verecek derecede önemliydi ama, İstanbul temsilcilerinin Ankaradan elleri boş olarak döndükleri de bir gerçekti.

İzmir ise yalnız Hakkı Gürüzü Yönetim Kuruluna sokabilmişti. Toplantının başında, olaylar karşısında birleşen futbol hakemleri, seçimler yaklaşınca, dövülen, hakarete uğrayan arkadaşlarını unuttular, birbirleriyle kırankırana çekişmeğe koyuldular. Bu çekişmeyi dağıtan tek kişi, Beden Terbiyesi Genel Müdürü Ulvi Yenal oldu. Ulvi Yenal, çok kısa bir süre önce İstanbul. daki hakem semineri sırasında hakemlere hitaben yaptığı konuşmada, kendisini dinleyen herkesi duygulandırmış, birçok hakemi ağlatmıştı. Durum, Ankarada da aynıydı. Ulvi Yenal konuttu, hakemler ağladılar. Birbirlerine düşen hakemler, Ulvi Yenalin sözleriyle öylesine etkilendiler ki herşeyi unuttular. Ancak Ulvi Yenal salonu terkettikten sonra kendilerine gelebildiler.

Yenal gittikten sonra hakemler, "Bizi ağlatan çoktu, bunlara bir de Ulvi Yenal eklendi. Oysa biz, bizi' güldürecek bir Genel Müdürü, tercih ederiz" diyorlardı.

Amatörler meselesi

İki hafta önce bu sütunlarda, Futbol Federasyonunun dışında bulunan bir kimsenin akıl erdiremiyeceği bir konuya değinilmiş, Tunusa gidecek Amatör Millî Futbol Takımımızın kadrosunda bir tek bile amatör futbolcu bulunmadığı yazılmıştı. Aradan birkaç gün geçmeden, gazetelerin hemen hepsi bu konuya eğildi. Bu futbolcuların çoğunluğu 100 veya 50 bin lira almış futbolculardı. Türkiyenin, en çok transfer ücreti alan futbolcularından kurulu takımı elbette ki amatör takım olamazdı. Basındaki bu yayın, başta Orhan Şeref Apak olmak üzere, Futbol Federasyonundaki herkesi telâşlandırdı. Orhan Şeref Apak, gazetecileri, önemli bir millî sınav sırasında Federasyonu ve kendisini sabote etmekle suçluyordu. Apaka göre, bu futbolcuların hepsi amatördü. Para almış olabilirlerdi ama, Teşkilâtça amatör görünüyorlardı. Çünkü bu futbolcuların sözleşmeleri Federasyon tarafından onaylanmamıştı.

Federasyondaki öbür kişiler ise Orhan Şeref Apaktan aşağı kalmadılar. Örneğin, bugünedek Federasyon içinde gençliği, çalışkanlığı ve doğruluğu ile tanınmış olan bir Rahmi Magat bile feryat ediyordu. Rahmi Magat ile gazeteci Cemal Saltık arasında, bu konu yüzünden, 19 Mayıs Stadının koridorunda bir tartışma geçti.

Rahmi Magat, basit bir oyuna girişmiş. Amatör Millî Takım aleyhinde yazı yazan Saltığı milliyetçi olmamakla suçlamıştı. Bu, Orhan Şeref Apakın çevresindeki kişilerin, gerçekleri yazan gazetecilere karşı saldırılarından sadece biriydi. Olaylar bu şekilde gelişirken, Türkiyenin büyük tirajlı ve spor alanında söz sahibi bir gazetesi "Skandal", "Bu Amatör Takım Tunusa gidemez" şeklinde yayın yapınca, Federasyon Başkam Orhan Şeref Apak küplere bindi. Dört bir yandan hücumlar başlamıştı. Aylar önce Avrupa Futbol Birliğinin tahkikatından kurtulan, yüzbinler alan futbolcuları Avrupa Futbol Birliğine amatör olarak kabul ettiren Orhan Şeref Apak, çevresine ateş saçıyordu. Tunusa harekete birkaç gün kala ortalığı karıştırmak doğrudan doğruya Federasyonu sabote etmek değildi de neydi?

Bu yüzden Orhan Şeref Apak, gazetecilere küstü. Spor yazarlarından genellikle kaçan, bu konu üzerine eğilmek istemeyen Apak, kiminle karşılaşsa, "Bunların hepsi benim için bir tertip. Herkes beni sabote ediyor" diyordu. Oysa Apakı sabote eden kimse yoktu. Gazeteler, Amatör Millî Takım kadrosunda bulunan futbolcuların hepsinin kaçar para aldıklarını Apak kadar biliyorlardı. Avrupa Futbol Birliği, Millî Olimpiyat Kurulu, bu futbolcuları amatör olarak kabul edebilirdi ama, en azı 30-40 bin lira transfer ücreti alan bu futbolcuların kazançlarım duymayan kimse kalmamıştı.

Fransa

Planchon'un "Tartuffe"ü

Tiyatro yazarımız Lûtfi Ay, Fransa izlenimlerini yazmakta devam ediyor. Aşağıda, bu serinin üçüncü yazısını bulacaksınız.

Bu akşam Avignon, Moliere'i alkışladı. Moliere'e ve onun "Tartuffe"üne yeni bir yüz, yeni bir ifade kazandıran Roger Planchon'u... Burada ne Moliere'i, ne de ölümsüz eserini anlatmıya lüzum var. Ama Planchon'u ve yorumunun özelliklerini biraz anlatmalıyım.

"Tartuffe"ün sahneye koyucusu henüz otuzaltısında, ama şimdiden, Fransız tiyatrosunun yarınını hazırlıyan ustalardan biri. Tiyatroculuğa amatör sahnelerde başlamış, arkadaşlarıyla düzenlediği turnelerde istidadını geliştirmiş, 1952'de, Lyon', da, Komedi Toyatrosunu kurmuş, 1957'de de -Lyon'un bir mahallesi haline gelen - Villeurbanne Şehir Tiyatrosunun başına getirilmiş. Bu önemli bölge tiyatrosu, çok geçmeden, onun çalışmaları sayesinde, yeni bir üslûp yaratmış, Parisle boy ölçüşür olmuş. Burada Shakespeare'den Brecht'e, Moliere'den Adamova kadar sahneye koyduğu oyunlar, ününü bütün Fransaya yaymış.

Planchon, "Tartuffe"ü 1963'de sahneye koymuştu. Ama geride bıraktığı - en azından elliyi aşkın - reji içinde hâlâ en çok sözü edilen - ve afişte kalan- mizansenlerinden biri odur. Jacques Lemarchand diyor ki; "Bu 'Tartuffe', bütün bir kuşağın malı olacak!". Planchon'u başarıyla ulaştıran, eseri yani bir açıdan ele alması. Yorumu, bellibaşlı kişilerin "kim oldukları"nı değil, "ne yaptıkları"nı araştırmaya dayanıyor.

Geleneğin tanıttığı Orgon-Tartuffe ikilisini, o koyu burjuva aile çevresi içinde gelişen entrikayı, seyirciye unutturmağa çalışmış. Orgon'u, aşırı sofuluğun gözlerine perde çektiği bir budala gibi değil, ne yaptığım bilen, her isteğini, herşeye rağmen, yerine getiren, dediğidedik bir "Efendi" olarak görüyor. Gerçekten de bütün aksiyona hakim olan, onun iradesidir. Tartuffe'ü, o düzenbaz papaz bozuntusunu evine almağa, ona kızını, malını mülkünü vermeğe karar veren, onu hor gördüğü için oğlunu evden kovan, ona çekmecesinde gizlediği, eski bir dostuna ait, siyasi belgelerden bahsetmek gafletini gösteren hep kendisidir.

Bu konularda Tartuffe'ün en küçük bir dileği bile olmamıştır. Cleante'ın belirttiği gibi, bu davranışının nedeni, derin bir sofuluk da değil. O halde? Orgon'u böyle körükörüne Tartuffe'e bağlayan ne olabilir?

Orgon'da homoseksüalite

Bu sorunun cevabını Planchon, homoseksüel duygularda buluyor. ve bu garip davranışı açıklamasını istemek zorunda kalıyor.

Orgon'u bu açıdan inceleyince, oyun boyunca yalnız dadılığım ettiği Mariane'ı değil, bütün aileyi çekip çeviren o zeki, toksözlü ve cesaretli Dorine'e Moliere'in - Orgon'un Tartuffe'e olan tutkusu üzerine - söylettiği şu sözler, Planchon'un yorumuna büyük bir aydınlık getiriyor: "— Bu Tartuffe'e tutulalı bir alıktır olup çıktı... Ona öylesine tutkun ki, gözüne ne ana görünüyor, ne oğul, ne kız, ne de karı... İnsan sevgilisine de bundan fazla muhabbet gösteremezi"

Rene Allio'nun, açıkhavaya uyguladığı dekor ve kostümleri bu yorumu tamamlıyor. Papalar Sarayının bir duvarını, yani sahneyi, boydanboya kaplayan, çırılçıplak uzanmış bir "İsa" panosu, bütün oyuna "sensuel" bir hava katıyor. Meyilli -ve sahici- bir parke üzerine yerleştirilmiş 17. yüzyıl üslûbunda birkaç parça eşya, sadeliği içinde zarif kostümler, kişilerin "beşeri" yönlerini duyurmağa çalışan oyunu, özellikle Jacques Debary'nin (Orgon), Michel Auclair'in (Tartuffe) ve Anouk Ferjac'ın (Elvire) çok ölçülü ve nüanslı oyunlarını, süslemeğe yetiyor. Festival seyircisi de, bu erotik çağda, Freud'u iyi bilen bir sahneye koyucunun "Tartuffe" gibi ka-

Avignon Festivalinde Moliere'nin "Tartuffe"ü
Planchon'un yeni yorumu

Ona göre, Orgon'u Tartuffe'e bağlayan, bu çeşitten bir eğilimdir. Ama, kendisinin de farkında olmadığı, bilinçaltı bir sapık eğilim... Nitekim, Planchon'un Orgon'u, geziye çıkarken herkesi kucaklıyor, öpüyor, ama Elvire'le vedalaşmayı aklına bile getirmiyor. Tartuffe'ün karısına saldırdığı sahnede, -inanmadan ve "istemeye istemeye" - saklandığı masanın altından çıkmak bilmiyor. O kadar ki Elvire, ne öksürmelerin, ne masayı yumruklamanın, ne de iki anlamlı sözlerinin fayda ettiğini görünce, kocasından, haklı bir öfkeyle, ortaya çıkmasını

"Mavi, Beyaz, Kırmızı"
Fransız aristokrasisinin ve İhtilâlinin panoraması

lıplaşmış sanılan klâsik oyunlara -ve kişilere - ne ilgi çekici yeni anlamlar, ifadeler kazandırabileceğini görmüş oluyor.

"Mavi, Beyaz, Kırmızı"

Poger Planchon'un Avignon'da sunduğu ikinci oyun, fransız bayrağının renklerini ve kendi imzasını taşıyor. İkinci adı da özü hakkında bir fikir vermeğe yetiyor: "Les Libertins".

Bu 21 tabloluk oyunda Planchon, tiyatro yazarı olarak, dramatik bir fresk halinde, Fransada 1788'den 1800'e -Bastille'in zaptından Marengo savaşma- kadar geçen olayları canlandırmış. Bu panorama içinde sahneye çıkardığı kişiler, soylu bir taşra ailesinin ve çevresinin dinî, ahlâkî ve siyasî bütün inançlarım yitirmiş, sinik kişileri: genç ve güzel karısını kendi alemine bırakmış, bir aktrisle yaşıyan mirasyedi bir Marki; neye inandığı ve güvendiği pek belli olmıyan Başpiskopos bir ağabey; çeşitli eğilimler, fikirler ve alabildiğine dengesiz bir yaşantı içinde eğlenen, nükteler savuran, kaçan, kovalayan, ölen, öldüren subaylar, rahipler, halk şairleri, hafifmeşrep kadınlar, Kralcılar, İhtilâlciler, Cumhuriyetçiler.-

Yirmiye yakın kişi, 21 tablo boyunca, olayların akışına kendilerini kaptırarak lüksten sefalete, şatodan hapishaneye kadar, her duruma aynı kayıtsızlık içinde intibak ederek maceralarım yaşıyorlar. Ama hiçbiri, Pariste olup biten ve kendilerini şehirden şehire, hattâ Fransadan İtalyaya göçetmek zorunda bırakan sosyal ve politik gelişmelerin bilincine varmış değildir. Oyunun fikir yapısı, bu yüzden, belki yetersiz kalıyor. Ama Planchon'un çizdiği tablo, 1789 İhtilâlinin öncesinde ve sonrasında, sonsuz bir "libertinage" içinde yaşıyan, imtiyazlı soylular sınıfının maddi ve mânevi çöküşünü kaçınılmaz hale getiren nedenleri ve İhtilâl Fransasının düştüğü anarşiyi açıkça gösteriyor.

Andre Acouart'ın havayı veren -ve hızla değişen- dekor ve kostümleri içinde Jean-Pierre Cassel (Marki), Michel Auclair (Başpiskopos), Marie Dubois (Markiz), Danielle Volle (Aktris), Claude Lochy (Halk Şairi) gibi tecrübeli sanatçıların renkli, canlı oyunları zevkle izleniyor.

Avignon'da türkler

Avignon Festivalinin büyük özelliklerinden birinin "Uluslararası Gençlik Karşılaşmaları" olduğunu anlatmıştım. Çeşitli ülkelerden gelen üçbinden fazla genci biraraya getiren bu "karşılaşmaları yakından görmek istedim ve çoğunun toplandığı Avignon Lisesinde İstanbullu bir türk genciyle karşılaştım: Ankara yokuşunun ünlü otellerinden birinin sahibinin oğlu olan ve Lozanda Siyasal Bilgiler Fakültesinde okuyan Semih Vaner. Bana, grupundaki italyan, yugoslav, fransız arkadaşlarını tanıttı. Lisenin büyült yemekhanesinde hep beraber yemek yerken bana, Avignon'daki temsillerden, açık oturumlardan, ünlü sanat adamlarıyla her konuda tartışabilmekten ne kadar memnun olduklarım, tiyatro kültürlerinin ne kadar zenginleştiğini anlattılar.

Yemekten sonra, Kız Lisesinin bahçesine gittik. Yüzyıllık çınarların gölgesinde Albert Simon, gençlere Moliere'i, "Tartuffe"ü, Planchon'un yorumunu açıklıyordu. Burada Paris Büyük Elçimiz Nurettin Verginin kıza Nur Verginle karşılaşmak bizim için güzel bir sürpriz oldu. "Yedi Balkonlu Ev"in çevirmeni, birkaç gün için, temsilleri izlemeğe gelmiş, Albert Simon gibi ünlü bir Moliere uzmanının konuşmasını da kaçırmak istememiş. Onlarla beraber Albert Simon'u dinlerken, Devlet Konservatuvarının Tiyatro bölümünde, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Tiyatro Kürsüsünde okuyan gençlerimizden fransızca bilenleri Avignon Festivaline göndermekle neler kazanabileceğimizi düşündüm. Uluslararası Tiyatro Enstitüsünün Türkiye Milli Merkezi, vaktiyle isabetli bir iş yapmış, Devlet Tiyatrosundan, İstanbuldan birkaç genç oyuncumuzu bu Festivale göndermişti. Avignon'a gidenlerden biri de Coşkun Tunçtandı. Fransada kaldı, Parise yerleşti. Şimdi Paris sahnelerinde sahneye eserler koyuyor, çevirileri oynanıyor. Pek yalanda Ankarada, Devlet Tiyatrosu sahnesinde, Moliere'in "Kadınlar Mektebi"ni de onun mizanseniyle seyredeceğiz.

İlk denemenin verdiği bu güzel sonuç, ilgilileri, bu konu üzerinde önemle durmağa yöneltmelidir.

S İ N E M A

Türkiye

1 sandalye +1 masa = 1 film

Bir ülkede film enflâsyonu, mantar biter gibi çoğalan gecekondu yapımevlerinin sinema endüstrisini sarmasıyla kendisini gösterir. Genellikle, yapımevi başına düşen film sayısı 1-2'yi geçmez. Çoğu zaman yapımevleri, tek fimi çevirmek için kurulmuştur. Zaten çoğu da, bu tak filmi çevirdikten sonra ortadan kaybolur, yerini bir başka "mantar" yapımevi alır. Bunun tam karşıtı gibi görünmesine rağmen aslında "1 sandalye + 1 masa = 1 film" formülüne hiç de aykırı görünmiyen bir şekli daha vardır. O da, yukarıdakinin aksine olarak, bir yapımevinin normalin üstünde film çevirmesidir. Yılda yarım düzineden iki düzineye kadar film çeviren, gerçekte kapasitesi 1-2 filmlikten başka olmıyan yapımevlerinin çalışması bu sınıfa girer. Yukarıdaki formül, böyle bir durumda şunun için bozulmuş sayılmaz ki, ortaya konan bu yarım düzine, bir düzine, iki düzine filmin hepsi "çırpıştırma"dır ve hepsi sıkılsa, içinden bir filmlik malzeme ve emek ya çıkar ya çıkmaz.

Sinemamızın, özellikle 1948'den sonraki döneminde rastlanan durum, "1 sandalye + 1 masa = 1 film" formülüne tıpatıp uygun geçiyordu. Yanlış koruma sistemi, ortaya birdenbire bir sürü yapımevi çıkarmıştı ve bu yapımevlerinin her biri, yılda 1-2 film meydana getiriyordu. Nitekim, 1950-59 arasındaki on yıllık dönem topluca ele alındığında, her yılın yapımevi başına düşen ortalama filminin 1.5'i aşmadığı görülür. Yine bu dönemde ve aynı zamanda sinemamızın tâ başlangıcından 1960'a kadar yılda 5 filmden fazla çeviren yalnız bir yapımevi ortaya çıkmıştır ki, o da çok ve ucuz çırpıştırma film çevirmekle ün yapmış bir yapımevidir ve o bile yılda 5 filmlik rekoru iki seferinde 6, bir seferinde 8, bir seferinde de 9 filmle kırmıştır.

1960'tan sonraki dönemde, "1 sandalye + 1 masa = 1 film" formülünün ikinci versiyonu, ilkinin yerini alır. Yani yapımevlerinin meydana getirdiği yıllık film sayısı bazan çok büyük rakamlara yükselir ama, yukarıda da belirtildiği gibi, bunların hemen hepsi çırpıştırma filmlerdir. Nitekim 1966 yılındaki durum yakından incelendiğinde, bu gerçek iyice belirmektedir. 1966 yılında sansüre tamamlanmış olarak sunulan filmlerin sayısı 231'dir. Bu 231 filmi 85 yapımevi meydana getirmiştir. Yapımevi ba---a düşen ortalama film sayısı 2.7'ye yükselmiştir. Ama bu yükseliş, gecekondu yapımevlerinin, kapasitelerini çok aşan sayıda çırpıştırma filmler meydana getirmeleriyle sağlanmıştır. Nitekim 1966 yılı içinde 7 yapımevi 6'şar film, 2 yapımevi 7'şer film, 3 yapımevi 8er film ve yeni bir rekor olarak 2 yapımevi de 11'er film çevirmiştir. On ar yıllık arayla ele alınacak üç yılda sinemamızın durumu, yapımevi ve film yapımındaki bu enflâsyoncu gelişmeyi, aynı zamanda formülün değişik kılığına rağmen, filmlerin değişmiyen niteliğini ortaya koymaktadır: 1946'da film yapımına fiilen 4 yapımevi katılmış ve 4 film ortaya koymuştur, yani her yapımevine 1 film düşmektedir. On yıl sonra 1956'da film yapımına fiilen 37 yapımevi katılmış ve 49 film meydana getirmiştir. Her yapım--ine ortalama 13 film düşmektedir. 1966'da ise, yukarıda belirtildiği gibi yapıma 85 yapımevi katılmış ve 231 film meydana getirmiştir, her yapımevine on yıl öncesinin iki katı film, yani 2.7 film düşmektedir. 1946'da 4 yapımevinin her biri 1'er film çevirir ve 1956'daki 49 filmin 31'ini yine 31 film şirketi meydana getirirken, 1966'da 231 filmin yalnız 39'unu 39 yapımevi meydana getirmiş, geri kalanı, her. yapımevine 2'şer, 3'er, 4'er... 11'er olarak derece derece yükselmek şartıyla düşmüştür. Bütün bu rakamlar, yirmi yıldanberi sinema endüstrimize hâkim olan anlayış ve uygulamanın, bazan dışarıdan bakınca şaşırtıcı olan görünüşüne rağmen, hiç değişmeksizin süregeldiğinl ortaya koymaktadır. Bazılarının "sinemamızda gelişme" dedikleri şey de, işte bu kof rakamların altında yatan, değişmiyen gerçektir.

S i n e m a c ı l a r

Bir oyuncunun ölümü

Sinema seyircilerinin en gençleri, Paul Muni'yi ancak, son filmi olan 1959'daki "The Last Angry Man - Son kızgın adam "dan tanırlar. Ama uzun yıllar perdeden ayrı kalmış, son filmleri büyük bir özellik göstermiyen Muni'nin değerini "Son kızgın adam"la anlamak hayli güçtür. Yine sinema seyircilerinin çoğu için Muni, Charles Vidor'un 1945'te çevirdiği ve Chopin'in hayatim anlatan "A Song to Remember - Unutulmaz şarkı"da Chopin'in hocası rolünü oynıyan adamdır. Muni, bu filmdeki kısacık rolüyle, zamanın moda oyuncusu Chopin - Cornel Wilde ile Georges Sand - Merle Oberon'u rahatça silerek dikkati çekiyordu.

Muni, "Ben bir pranga mahkumuyum"da
Beyazperdede unutulmaz roller

Ama, Muni'nin beyazperdedeki asıl başarıları, 1929'dan 1939a kadar uzanan on yıllık dönemde yer almaktadır ve bu dönemde çevirdiği bir avuç filmiyle Muni, sinemanın hem sahne, hem de perdede aynı başarıyı ve kaliteli oyunu gerçekleştirmiş sayılı oyuncularından biridir.

1895'te Polonyada doğmuş olan bu musevî asıllı, ufak tefek yapılı adam, tiyatro oyuncusu olan bir aileden gelmektedir. Kendisi, henüz küçük yaştayken, ailesiyle birlikte Birleşik Amerikaya göç etmiş, ilk defa 1918'de New York'taki musevî tiyatro topluluğu olan "Yiddish Art Theater"da sahneye çıkmıştır. 1926'ya kadar bu toplulukla bütün Birleşik Amerikayı dolaşan Muni, aynı yıl "Yiddish Art Theater"dan ayrılmış ve ertesi yıl, Burnet ile Abbot'un bir polis dramı olan "The Four Walls - Dört duvarcıyla sahnede ilk büyük başarısını kazanmış. tır. Bu piyesteki başarısı; Muni için, aynı zamanda başka önemli değişikliklere de' yol açmıştır: Aynı piyeste başrolü oynıyan Bella Finkel'le evlenmiş, e zamana kadar asıl adı olan Frederich Meyer Weisenfround adını kullanırken, 1929'da sinemaya geçince Paul Muni adını kullanmaya başlamıştır.

İki alanda başarı

Muni, sinemaya, William K. Howard'ın çevirdiği "The Valiant'-Yiğit"le başladı. Bir süre yalnız sinemada çalıştı. 1931'de Elmer Rice'ın "Counsellor-at-Law - Hukuk danışmanı" piyesinde ikinci büyük başarısını kazandı ve bu piyesten sonra 1939'a kadar kendini yalnız sinemaya vererek, bu alandaki en büyük başarılarını sağladı. Bunların başında, 1932'de Howard Hawks'ın yönetiminde çevirdiği "Scarface - Alkapon" gelmektedir. "Alkapon", Muni'nin birazdan "uzman"ı olacağı biyografik filmlerin ilkidir ve Muni bu filmde, içki yasağı Amerikasının en ünlü gangsteri Alkapon'u bütün gaddarlığı, kurnazlığı ve tikleriyle, en küçük ayrıntılarına kadar canlandırmasıyla dikkati, çekmektedir.

Gangster filmleri arasında ilk şaheser sayılan bu filmden sonra, Muni, Mervyn Le Roy'un "I'm a Fugitive From a Chain Gang - Ben bir pranga mahkûmuyum'u (1932) çevirdi. Amerikan adalet sisteminin sert bir eleştirmesi olan "Ben bir pranga mahkûmuyum", Muni'nin başarısına çok şey borçludur ve filmin, kamuoyundan gizlenen birçok gerçeği açığa vurması, amerikan infaz sisteminde köklü değişiklikler yapılmasına yol açmıştır.

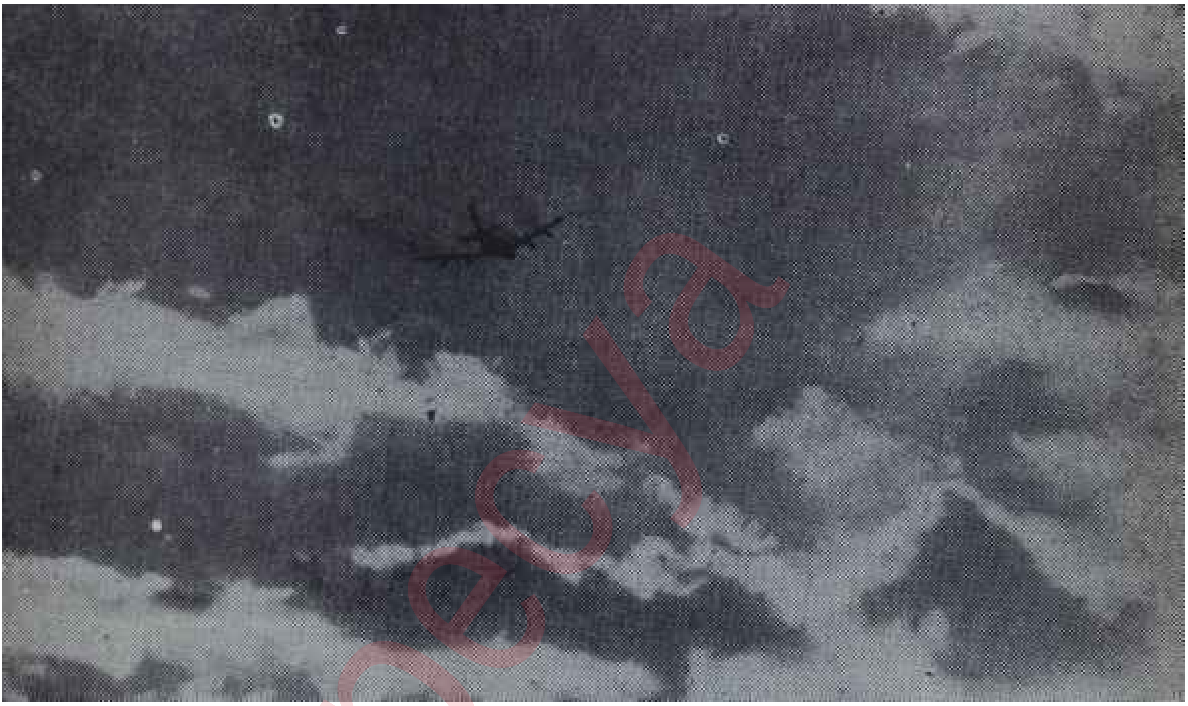
1936'da Pearl Buck'ın, o vakitler "best-seller" niteliği kazanan "The Good Earth - Toprak ana" -veya "Sarı esirler" romanının beyazperdeye aktarılışında Louise Rainier ile birlikte başarılı bir çinli kompozisyonu yaratan Muni, 1936'da, hepsi de William Dieterle'nin yönetiminde çevirdiği ünlü biyografik filmler serişine başladı. Bunların ilki, kendisine bir Oscar kazandıran "The Story of Louis Pâsteur-Pasteur'ün hayatı"dır. Tıp alanının ünlü kişisini yarattığı bu filminden sonra Muni, ertesi yıl, bu defa edebiyat alanının ünlü kişilerinden Zola'yı 'The Life of Emile Zola . Emile Zola'nın hayatı"nda canlandırdı. Nihayet 1939'da, John Huston'un bir senaryosu üzerine hazırlanan "Juarez"de, Meksikanın yerli asıllı büyük liderini unutulmaz bir ustalıkla canlandırdı.

Muni, 1939'da yeniden sahneye döndü ve sahne ile perde çalışmalarını birarada yürütmeğe başladı. Ama bu defa ağırlık noktası artık sahneye kaymıştı. Nitekim bu dönemde filmlerinden çok, piyeslerdeki oyunuyla ününü sürdürdü. Bunlar arasında özellikle Maxwell Anderson'un "Key Largo", Sidney Howard'm They Knew What They Wanted - Ne istediklerini biliyorlardı" ve "Death of a Salesman - Satıcının ölümü" piyesleri başta gelmektedir. Ancak, kalbinden rahatsız olan Muni, 1953"te "Inherit the Wind - Rüzgârın mirası" piyesîndeki başarısından sonra sahneden de, perdeden de çekildi ve geçen hafta bir kalp krizinden bayata gözlerini yumuncaya kadar, çok sevdiği bu iki alandan da ayrı yaşadı.

Sabır, titizlik ve çalışkanlık

Birçok meslektaşının aksine Muni ne sahnede, ne de perdedeki meslek hayatında hiç bir "metod"a bağlı kalmamıştır. Eğer "metod" adı verilebilirse, Muni'nin uyguladığı tek metod sabır, titizlik ve yorulmak bilmez bir çalışmadır. Perdede bir avucu aşmıyan filmlerindeki unutulmaz kompozisyonlarında da, sahnedeki başarılarında da hep bu ilkelere bağlı kalışının büyük payı vardır. Muni'nin çalışma tarzının en iyi örneklerini, biyografik filmlerine hazırlanışında görmek mümkündür. Yılda kendisine sunulan dört senaryodan istediği ikisini seçen Muni, senaryoyu sadece, bir "ham madde" olarak kabul eder, senaryonun dışında bir sürü kaynaktan yararlanmadan film çevirmeye yanaşmazdı. Emile Zola'yı canlandırmak için yaptığı hazırlık bunun güzel bir örneğidir. İşe önce fizik benzerlikten başlıyan Muni. Zola'nın bellibaşlı bütün fotoğraflarını incelemiş, bu cansız fotoğraflardan aynı zamanda Zola'nın davranışlarını, hareketlerini çıkarmaya çalışmıştır. Zola'nın bütün eserlerini okumuş, Zola hakkında yazılan başlıca kitapları incelemiş ve Zola'yı zamanının olayları içinde ele almıştır. Filmin içinde önemli bir yer tutmasına rağmen, yine de Zola'nın hayatının sadece bir bölümünü meydana getiren Dreyfus dâvası için senaryodaki bölümle "yetinmiyen Muni, Fransadan bu dâvanın bütün duruşma tutanaklarının fotokopilerini getirtip incelemiştir. Aylarca süren bu titiz çalışma sonunda filmin çekimi gerçekleştirilirken. artık kameranın karşısında oyuncu Ptul Muni değil, her yönüyle mümkün olduğu kadar Zola'yı andıran bir ihsan bulunmaktaydı.

Bir baştan bir başa Birleşik Amerika., ancak bizimle.

Ne gün isterseniz sizi o gün götürürüz.

Önce sizi New York'a götüreceğiz. *Eğer Californiaya gitmekte iseniz, New York'u ziyaretiniz, bilet ücretinize tek bir kuruş ilâve etmeyecektir. Bundan başka, günlük yeni jet seferlerimizden biri ile şimdi sizi New York'tan doğruca San Francisco'ya uçurabiliriz.* Bu yıl Birleşik Amerika'yı keşfetme yılıdır. PanAm seyahat acentelerinde bütün tafsilâtı bulabilirsiniz. Bizimle gittiğiniz yer neresi olursa olsun, mevcudun en iyisi ile uçtuğunuzu farkedeceksiniz. Bu da güzel bir histir.

Dünyanın en tecrübeli havayolu

PAN AM

(Manajans: 2663) — 348

ARAŞTIRMA

Rus köylüsü

Dayaktaki keramet

Dünyanın hiçbir yerinde kadının, rus köylerinde olduğu gibi insafsızca ve vahşi şekilde dövülebileceğini düşünemiyorum.. Gene muhtemelen, dünyanın hiçbir yerinde, aşağıdakilere benzer halk sözleri bulamıyacaksınız:

"Karıın değnekle döv, sonra yaklaş ve dinle: eğer nefes alıyorsa, kıpırdanıyorsa, daha cam sopa istiyor demektir."

"Kadın, bir erkeğin hayatında iki defa önem kazanır: birincisi, onu ilk defa eve götürdüğün zaman; ikincisi; mezara götürürken.."

"Kadınlar ve hayvanlar için mahkeme yoktur."

"Kadın ne kadar dayak yerse, yemeği o derece iyi olur."

Köylerde, halkın yüzlerce yıllık tecrübesinden gelme, böyle, pek çok atasözü vardır. Bu öğütlere saygı gösterilir ve çocuklar bu zihniyet ve anlayış içinde yetiştirilirler. Rusyada zaten, çocuklar da aynı şekilde dövülürler. Bu konuyla ilgili olarak, Moskova bölgesinde işlenen cinayetler hakkında bilgi sahibi olabilmek için, Moskova Mahkemesinin 1901'den 1910'a kadarki raporlarını karıştırdım. Bu inceleme sonunda, işkence edilmiş çocukların sayısının ve küçüklere karşı işlenmiş cinayetlerin beni altüst ettiğini söylemek isterim. Rusyada genellikle, karşıdaki kim olursa olsun, dövmeyi çok severler. Halkın görüşü, dayaktan geçirilmiş kimsenin değerlendiği merkezindedir. Hattâ, şu anlamda bir de söz vardır: "Dayakla eğitilmiş bir adam, dayaksız yetişmiş iki adamdan üstündür."

Dayak atmayı mutluluğun önemli bir şartı olarak kabul eden atasözleri bile vardır. Örneğin, bunlardan biri şöyle der: "Yaşamak güzel olabilirdi, eğer dövülecek kimse bulunsaydı.."

İç savaşa faal olarak katılan birçok kimseye, birbirlerini öldürmekten üzüntü duyup duymadıklarım sorduğum zaman, hiçbir üzüntü duymadıklarını söylediler:

"— Onun bir tüfeği var, benim de bir tüfeğim var. Demek ki, biz eşitiz. Birbirimizi öldürürsek ne çıkar? Dünya bizden kurtulur."

Bugün, Kızılordunun önemli tümenlerinden birinin komutanlığını yapmakta olan, Avrupa savaşına katılmış bir asker, bana, bu konuda çok orijinal bir cevap vermişti:

"— İç savaş kolay. Fakat insana güç gelen, yabancılara karşı savaşmaktır. Çünkü, seninle açık konuşmak isterim yoldaş, bir rusu öldürmek daha az üzücüdür: Biz çok kalabalığız ve çok fakir bir hayat sürüyoruz. Bir köyü yaktığımızı düşün, ne çıkar? Zaten kendiliğinden yanacak değil mi? Sonra bu, nihayet bir iç torun, bir nevi manevradır ve eğiticidir. Fakat ben Dünya Savaşında Prusyada iken durum bambaşka idi: Yârabbim, o zaman, oranın insanlarına, yakılıp yıkılan köylerine, şehirlerine, genellikle bütün kuruluşlarına nasıl acırdım! Bilinmeyen bir sonuç için muazzam bir kuruluşu yıkıyorduk. Doğrusu, bunu miğde bulandırıcı bulmuştum. Hayatın vahşetine tanık olmaktan öylesine bıkmıştım ki, yaralanınca âdeta memnuniyet duydum. Sonra kendimi Kafkasyada, Yudeniçte buldum. Burada türkler ve başka esmer adamlar vardı. Bunlar, neden gülümsedikleri hiç de bilinmeyen, iyi ve yoksul kimselerdi. Vursan da, dövsen de gülüyorlardı. Ben bunlara da acımıştım. Çünkü, herkesin kendine ait bir işi, hayatla bir ilişkisi vardı."

Bu sözler, kendine özgü bir hayat ve insan anlayışı, kendi tarzında bir insan tarafı bulunan bir kimse, bir komutan tarafından söyleniyordu. Kendisini takdir eder ve hattâ sever görünen askerlerine iyi muamele ediyor ve mesleğini seviyordu.

Ona Rusyadan ve Rusyanın dünyada taşıdığı önemden söz etmek istedim. Sigarasını içerken, dalgın bir şekilde beni dinliyordu. Birden, gözleri büyük bir iç sıkıntısıyla kısıldı ve içini çekerek, bana şu sözleri söyledi:

"— Oh, tabii!.. Rusya çok muhteşem ve değişik bir güç teşkil ediyordu. Fakat şimdi, eğer benim fikrimi soracak olursanız, o, tam anlamı ile, pisliğe gömülmüştür."

Öyle sanıyorum ki, savaş bu tipte pek çok insan yaratmıştır ve çok sayıdaki budala çetebaşıların sahip oldukları psikoloji de bu psikolojidir.

Aptal değil, gerçekçi!

Konu gaddarlıktan açılınca, Rusyada "pogrom'ların yahudilere karşı giriştikleri mezalimden söz etmemek mümkün değildir. Pogromların, iktidarı ellerinde tutan budala gaddarlar tarafından yönetilmiş olmaları hiçbir şeyi ve hiç kimseyi temize çıkaramaz. Yahudilerin öldürülmesine ve herşeylerinin

Maksim Gorki anlatıyor!

1922lerde, kendisinden rus halkını anlatması istenen büyük rus yazarı Maksim Gorki, o güne kadar akıllı - uslu, halim - selim, sabırlı, kan dökmekten, insanlara eziyet etmekten hoşlanmayan insanlar olarak tanıtılan rus halkını, bir büyük yazar bağımsızlığı içinde, gerçekçi bir açıdan anlatmaktadır. Bu, Çekhov ve İvan Buninle başlıyan tenkitçi bir tanıtmadır. Rus halkını, özellikle de rus köylüsünü iyi tanımak, İhtilâlin temelinde yatan sebepleri anlamak demektir. Gorkinin yaptığı da budur.

Rus köylüsü, maksatlı bir "halkçı edebiyat'ın tanıttığı gibi, uysal, kan dökmekten hoşlanmıyan, hatıralara saygılı, itaatkâr, devlet gücüne körükörüne bağlı, aptal bir köylü değildir. Büyük İhtilâli öncesi ve sonrasıyla yaşamış" olan, rus köylüsünü çok iyi tanıyan Gorki, teşhisini koymaktadır: "O, budala değil, gerçekçidir."

Batılı, cedlerinin eserlerini, doğduğu günden itibaren elinin altında bulur ve onlarla haşır - neşir olarak büyür. Oysa ki rus köylüsü, sonsuz stepte toprak, ekin, ot ve kardan başka birşey görmez. Elinden alınmış, üzerinde tam bir köle hayatı sürdüğü topraklar, ona, "hatıralara saygısızlık" telkin eder.

yağma edilmesine bu budalaların, yüzlerce pogromisti, yahudi kadınların memelerini kesmeye, çocuklarını boğmaya, kafataslanna çivi çakmaya zorlamadıktan açıktır. Bu canavarlıkları daima, kütlelerin kendi inisyatiflerinin bir eseri olarak kabul etmek gerekir.

Peki ama, XIX. yüzyıl rus edebiyatının bütün dünyaya o kadar güzel ve ikna edici bir dille anlattığı akıllı-uslu, halim-selim ve iyi rus köylüsü, bu yılmak nedir bilmez, gerçek ve adalet düşkünü insan nerededir?

Gençliğimde, bu tanıma uygun bir insanı Rusya köylerinde çok aramış, fakat ne yazık ki bulamamışımdır. Köylerde daha çok, işine geldiği zaman saf görünmeyi mükemmelen beceren gerçekçi köylülerle karşılaşmışımdır. Tabiat, rus köylüsünü budala yaratmamıştır ve o, bunu bilir. O, çetin hayatım en iyi şekilde yansıtan birçok hüzünlü şarkı, birçok gaddar ve bayağı masal ve binlerce atasözü yaratmıştır. Mujik, hiçbir zaman, aptal değildir. "Şeytandan korkma, insanlardan kork", "yakınlarını döv, yabancılar seni sayarlar" gibi sözler, hep onundur. Doğruluk kavramı hakkında pek de iyi bir kanaati yoktur; "gerçek, insanı beslemez", der; "eğer iyi yaşıyorsan, yalanın ne önemi var?", der; "doğru adam, bir budala kadar zararlıdır", der.

Rus köylüsü, kendini her işi yapmağa muktedir ve yetenekli saydığı için, şu atasözlerini yaratmıştır: "bir rusa vur; o, sana hemencecik bir saat yapıversin", "vurmak, daima vurmak lâzımdır!", "insanın yemek için kudreti vardır da, çalışmak için yoktur", vs. gibi...

O, bu çeşit binlerce atasözüne, tekerlemeye sahiptir ve bunları ustalıkla kullanmasını bilir. Bunları çocukluğundanberi duyar ve içlerinde saklı bulunan hüznü, acıyı, gerçeği, kendi kendisiyle alayı ve insanlara karşı birikmiş kini çok iyi kavrar, insanlar ve özellikle de şehirde yaşıyanlar onu çok rahatsız ederler. Bunlar, mükemmel birer tufeylidirler ve onun alınterini ve kanını emerek semirmişlerdir. Bu yüzden o, âdeta ilâhî bir sevgiyle bağlı bulunduğu bu topraklar üzerinde boşuna yaşadığına inanır. Rus köylüsü, etiyle, kanıyla bağlı bulunduğu bu toprakların, kendisinden zor kullanarak çalındığı inana içindedir.

Vladimir İliç Lenin. Onu bu kıyafet içinde, böylesine "kendini bırakmış", bir kanapede oturur halde görüp de, "koca ihtilâli yapan adam bu mu?" diye hayret etmemek mümkün mü? İşte, Bolşevik İhtilâlinin bir özelliği de, halktan ayrı düşmemeğe çalışan liderlere sahip olmasıdır. Dışın sessizliğine bakıp da için uysallığına hükmetmek, rus halkını tanımamak demektir.

Rus edebiyatında köylü

Rus köylüsü, Byron'dan çok önce, "köylünün alınterinin, mal sahibinin ismine bedel olduğunu" anlamıştır. "Halk dostları edebiyatı", "politik bir kargaşalığın hizmeti altında", köylüyü lüzumundan fazla idealize etmiştir. Fakat XIX. yüzyılın sonundan itibaren köy ve köylü bahsinde rus edebiyatı kesin şekilde değişmiş, ona daha az acıyan, daha gerçekçi bir tavır takınmıştır. Bu yeni tavır ilk defa, Anton Çekhovun "Vadide" ve "Mujikler" adlı hikâyelerinde görülmüştür.

XX. yüzyılın ilk yıllarında, zamanımızın en iyi rus yazarlarından biri olan İvan Buninin hikâyeleri yayınlandı. Onun, "Akşam sohbetleri" ile, dil güzelliği ve katı gerçekçiliği yönünden ilgiyi çeken bir başka uzun hikâyesi, "Köy",rus köylüsüne karşı girişilen bu yeni, tenkitçi davranışın başka örnekleridir.

Rusyada, Bunin için, asaleti yüzünden taraf tuttuğu ve hattâ köylüye düşmanlık duygularıyla dolu bulunduğu söylenir. Tabii bu, tamamiyle yanlıştır. Bunin, herşeyden önce, çok iyi bir sanatçıdır ve bütün mesele de bundan ibarettir. Fakat zamanımızın rus edebiyatında, köyün korkunç cehaleti hakkında daha açık ve belirli, aynı oranda acı örnekler bulmak da mümkündür. Buna örnek olarak, Orlow Devletinin yetenekli bir köylüsü olan İvan Volni tarafından yazılan "Gençlik", moskovalı bir köylü olan Semen Podyaçevin yazıları ve Sibiryalı genç yazar Vsevolodun görülmemiş bir güç ve parlaklığa sahip romanları gösterilebilir. Bu insanlarda, kendilerine etleri ve kanlarıyla yakın olan ve halen de ilişkilerini kesmedikleri bir "yer"e karşı Önyargılı ve düşmanca duyguların var olduğunu düşünmek, sanırım, mümkün olmıyacaktır. Bunlar, köylünün hayatını ve duygularını, köyün kaba zevklerini ve acısını, yargı tarzını herkesten iyi bilmektedirler.

Çok az neşeli olan bu bölümü bitirmeden önce size, 1921 yılında Urallarda bilimsel bir geziye katılan üyelerden birinin anlattıklarını anlatacağım:

Bir köylü, bu bilimsel gezinin üyelerine şu soruyu yöneltmişti:

"— Sizler, ey bilim adamları, lütfen bana, şu sorunun cevabım verin bakalım: Bir adam, benim ineğimi boğazlamıştı. Onu öldürdüm ve bu defa ben, onun ineğini kaçırdım. Şimdi, bu inek yüzünden ceza görmem gerekir mi, gerekmez mi?"

Kendisine, ineği kaçırdığı için değil de, adamı öldürdüğü için cezalandırılmayı bekleyip beklemediği sorulunca o, çok sakin bir şekilde, şu cevabı vermişti:

"— Yooo... Bu, hiç de önemli değil! Şimdi insanlar çok ucuzladılar."

Bu cevap, çok karakteristiktir ve cinayetin, alelade birşey halini aldığını göstermektedir. Bu, iç savaşın ve çeteciliğin en belirli bir "yankı"sıdır.

Köylü kafası

Şimdi de size, köylü kafasının yeni fikirleri nasıl karşıladığının bir örneğini vermek isterim.

Köylü bir köy Öğretmeni, bana şu mektubu yazmıştı:,

"Tanınmış bilim adamı Danvin,

Göz alabildiğine uzanan step vs üzerinde, arabası, çadırı, tenceresi ve kayıtsızlığıyla rus köylüsü. Rus edebiyatına güçlü eserler kazandıran step, ayni zamanda, rus köylüsünün tabiatının oluşumunda da büyük rol Oynamıştır. O, bu uçsuz - bucaksız topraklatın, zor kullanılarak kendisinden gaspedildiğine inanmıştır. İhtilâlin temel sebeplerinden biri de budur.

var olmak için insafsız bir mücadeleyi kabul etmek zorunluğunu bilimsel yoldan' ispat etmiştir ve zayıf, işe yaramaz kimselerin ortadan kal* dırılmasına bir diyeceği olmadiğını söylemektedir. Eski zamanlarda ise, ihtiyarların, atıldıkları çukurlarda ölüme mahkûm edildikleri ve. ya bir ağaca çıkarılarak, olgun meyva düşürülür gibi silkelenip düşürüldükten sonra kemiklerinin kırıldığı bilinmektedir. Bunlar gözönünde tutulacak olursa, işe yaramaz insanların, daha yumuşak bir şekilde ortadan kaldırılmalarına ben de taraftarım, örneğin bunları, uygun bir şeyle tıkayıp öldürmek mümkündür. Bu tedbirler, yaşama mücadelesini veya hiç olmazsa bu mücadelenin şeklini çok yumuşatacaktır. Budalalar, kafadan sakatlar, deliler, caniler ve belki de şifa bulmaz hastalar, kamburlar, körler ve başkaları için de aynı metodu uygulamak iyi olur. Tabii, böyle bir kanun, bizim mızmız entelektüellerimizin hoşuna gitmiyecektir, fakat bu tutucu ve İhtilâle karşıt ideolojilere son vermenin zamanı çoktan gelmiş, tir. İşe yaramaz kimselerin beslenmesi millete çok pahalıya mal olmaktadır ve bu masrafı sıfıra indirmek gerekmektedir."

Şu sırada Rusyada, bu tip pek çok mektup, rapor ve proje kaleme alınmaktadır. Bunlar gerçekten çirkin ve üzücüdür ama, köylünün kalasının, acemice de olsa, kendisi için yepyeni bir yöne doğru uyanmaya ve çalışmaya başladığını göstermektedir: Köy, bütünüyle, devleti düşünmeğe koyulmuştur.

Rus köylüsü ve din

Bir inanışa göre, rus köylüsü, tam anlamıyla dindardır. Fakat, halkın dinsel hayatını yeterli bir dikkatle izlediğim halde ben, doğrusu, bunu hiç hissetmedim. Ben, düşünme yeteneğinden yoksun bir kara-cahilin, okumuşluğu olmıyan bir kimsenin gerçekte ne dinsiz, ne de dindar olabileceğine ve sağlam, derin bir imana giden yolun, cehaletin çölünden geçebileceğine inanmıyorum.

Dindar köylülerle konuşup, değişik mezheplerin hikâyesini dinlerken, dikkatimi en çok çeken şey, kafayı çalıştırma bahsinde gösterilen uzvî ve kör bir şüphecilik olmuştur. "Cehaletin şüpheciliği" şeklinde tanımlıyabileceğim bir düşünce mekanizması ile karşılaşmıştım. Mezhepçilerin, devlete bağlı diyanet işlerinden uzak durma, kaçma kaygularında ben, daima, yalnızca şekil ve özellikle dogmalardan değil, genellikle devlet hayatı organizasyonundan kaçma isteğini sezmişimdir. Çünkü bu inkârda, hiçbir yaratıcı düşünce izine, yeni bir inanç araştırmasına götürecek yola rastlamamışım dır. Bu, daha çok, az gelişmiş bir düşünce mekanizmasının, kapsamını ve bağlarını hiçbir zaman

Yıllarca süren iç savaş, rus halkının ve özellikle rus köylüsünün hiç de, İhtilâl öncesi rus edebiyatında çizilen gibi olmadığını ortaya kovmuştur. Rusa göre, bir rusu öldürmek, bir ineği boğazlamakla birdir. Birincisinin hesabını vermek, ikincisinin hesabını vermekten daha kolaydır. Gorki, yıllarca **içinde yaşadığı** ve düşlerine kadar tanıdığı rus köylüsü için "gaddar", "İnsana eziyet etmekten zevk alan", "dayağı seven", "maddiyatçı", "çıkarına düşkün" sıfatlarım kullanmaktan çekinmemektedir. Bu, rus köylüsünü "melek" gibi tanıyanlar için oldukça şaşırtıcı bir durumdur.

anlıyamıyacağı olay ve fenomenleri pasif ve kısır bir şekilde inkâra yönelmesidir.

Öyle sanıyorum ki İhtilâl, rus köylüsünde çok derin dinsel duyguların var olduğuna inanmanın yanlışlığım ortaya çıkarmıştır. Yersizlikten çok, açıkça düşünce özgürlüğünü ispatlamak amacı ile köy kiliselerinde klüplerin ve tiyatroların açılmış olmasına ben, çok az önem vermekteyim. Tapınaklara karşı da daha kaba ve çirkin bazı davranışları tespit etmek mümkün olmuştur. Bunu, din adamlarına karşı duyulan düşmanlık, onu küçültme isteği ve gençliğin, "herkesin saygı gösterdiğine ben kafa tutarsam, sanki ne olur?" tarzındaki cüretli ve saf merakı ile açıklamak da pekâlâ mümkündür.

Bu konuda birkaç örnek

Şimdi sayacağım olaylar, yukardakilerle kıyaslanamıyacak derecede önemlidir: Örneğin eski "Lavta de Kiev" kilisesi ve Trinite ve Aziz Serge" manastın gibi, büyük bir tarihi ve dinî rol oynamış bulunan, üstelik halkın çok derin bir saygı gösterdiği tapınakların tahribi, köylülerde, beklenilenin tersine, ne itiraza, ne de herhangi bir karışıklığa yol açmıştır. Sanki, Rusyanın herbir köşesinden dindarları kendine çeken bu dinsel merkezler, büyülerini birdenbire yitirivermişlerdir. Oysa ki köy, açlıktan kıvranan Moskova ve Petersburgdan esirgediği yüzbinlerce kilo buğdayı, silâh elinde, canını dişine takarak koruyordu.

Daha sonra, köy çevrelerindeki Sovyetler, halkın son derece saygı gösterdiği bazı dinsel anıtları açtığı zaman da ayni halk, olayı, gene büyük bir ilgisizlik içinde, sessizsoluksuz seyretmekle yetinmiştir. Esasen, bunların halka tekrar açılışı da, genellikle büyük bir kabalıkla ve hassasiyetten uzak bir şekilde yapılmış ve bu açılışlara, dinsel anıtların mucize yaratıcı gücüne ve temizliğine inananların duygularını çirkin şekilde alaya alan yabancılar ve dinsizler de faal şeşilde katılmışlardır. Fakat bu hareketler dahi, daha dün "thaumaturges"lerin mezarları önünde saygıyla eğilenlerin itirazlarına daha fazla sebep teşkil etmemiştir.

Kilisenin aldatmacalarını en kaba şekilde teşhir eden bazı olaylar» tanık olanlardan en az bir kişiye, örneğin, saygı duydukları bir tapınakta, vaktiyle ölmezliğine inanmış oldukları kokulu ve temiz bir vücut yerine yarıyarıya çürümüş kemiklerin veya çirkin bir kuklanın meydana çıkarılması karşısında neler hissettiklerini sordum. Bazıları, bunun da bir mucize olduğunu ve bu kutsal vücutların, imansızlar tarafından yapılacak kötülükleri bildikleri için, mezarlarından çıkıp saklandıklarını; diğerleri ise, bu hilenin, iktidardakilerin kutsal vücutları yok edeceklerini bilen din adamları tarafından, karışıldık sırasında ve bu aziz vücutları, korumak amacıyla, hazırlandığını söylediler. Din adamları, sözde, o zaman gerçek vücutları ortadan kaldırmış ve bunların yerine, şimdi teşhir edilen mankenleri koymuşlardı!

Tabii, bu şekilde konuşanlar yalnızca, köyün eski, cehaleti temsil eden mensuplarıdır. Daha genç ve eğitilmiş köylüler, kilisenin halkı nasıl aldatmış olduğunu bilmekte ve,

"— İyi ki gerçeği meydana çıkardılar. Bir yalan eksik olsun" demekteydiler.

"Bilmeden nasıl inanırım?"

Fakat hemen sonra bunlar, o zaman ardıardına tespit ettiğim ve akıllarına gelen şu düşünceleri ifade etmişlerdir:

"— Din adamlarının marifetleri meydana çıktıktan sonra, şimdi de, doktorlarla bilim adamlarını muayeneden geçirmeli ve karıştırdıkları haltları millete açıklamalı!"

Bunu söyleyen köylüyü, ne demek istediğini açıklamaya ikna edebilmek için çok uğraşmam gerekmişti. Nihayet, biraz mahcup bir eda ile:

"— Tabii, siz inanmazsınız ama, şimdi diyorlar ki, havayı zehirlemek de mümkündür ve o zaman ne insan kalır, ne hayvan. Hepsi tamam! Şimdi herkes hain oldu, kimse kimseye acımıyor ki.." dedi.

Kendini komünist diye tanıtan, bölgesel sovyet örgütüne bağlı bir başka köylü ise bu üzücü düşünceyi daha da derinleştirdi:

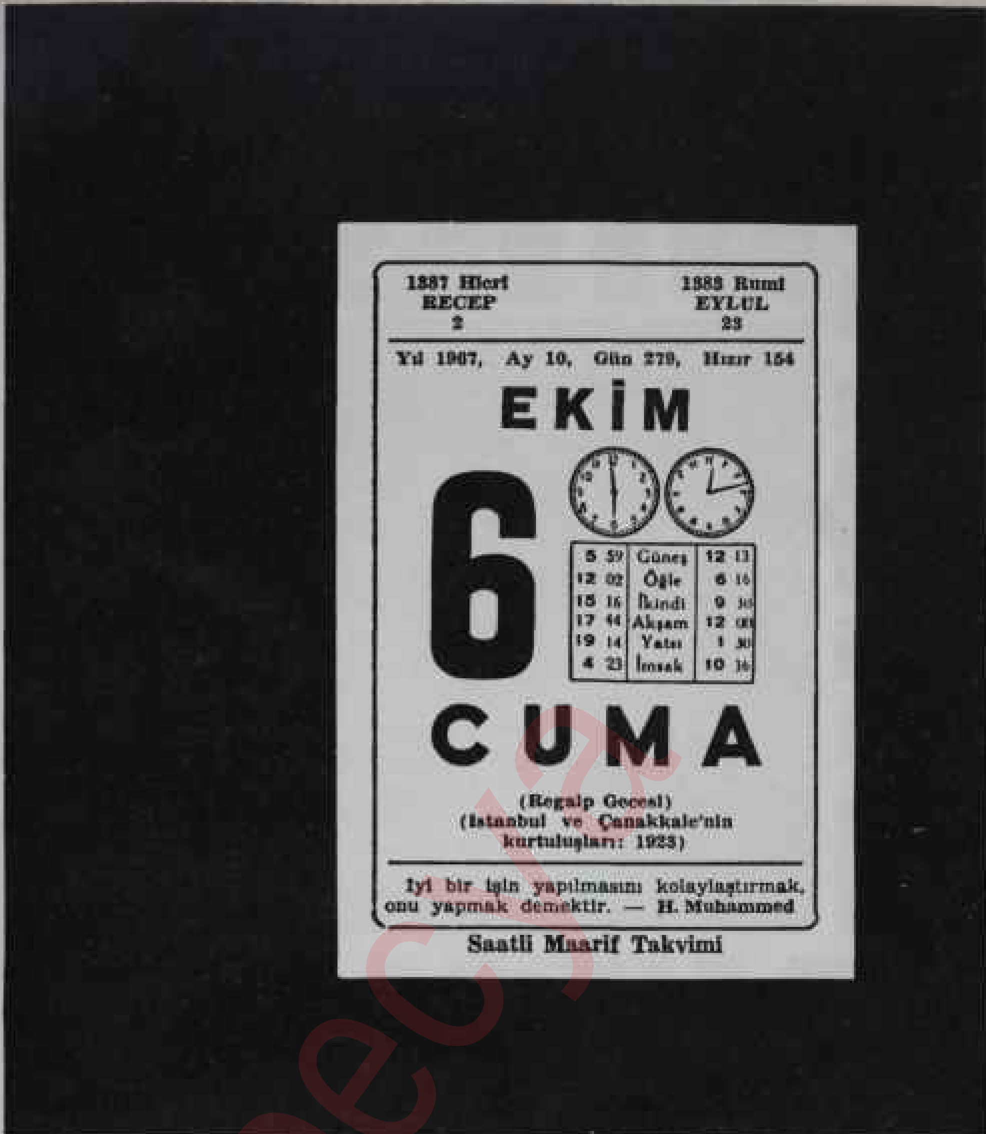
"— Bizim, mucizelere ihtiyacımız yoktur. Biz, gün ışığında, tereddütsüz, korkusuz yaşamak istiyoruz. Oysa ki birçok mucize hazırlanmış ve duyduğumuza göre yola da çık?mıştır: Örneğin, köylere de elektrik ışığı vereceklermiş. Sözde, daha az yangın olacakmış. Allah işitsin! Yalnız, eğer yanılır da bir düğmeye yanlış basarlarsa, işte kıyamet o zaman kopar. Çünkü, köy birden tutuşur. İşte, neden çekinmemiz gerektiğini anladınız mı şimdi? Bununla size hatırlatmak isterim ki, şehir kurnaz, köy budaladır. Onu kolayca aldatabilirler. Bu ise önemli bir iştir. Askerler bize, savaş sırasında elektrikle bütün bir alayı birden öldürdüklerini anlatıyorlardı."

Bu "caliban" şüphelerini dağıtmak için çalışıyordum. O zaman, şu akıllı cevabı aldım:

"— Birisi herşeyi biliyor, diğeri hiçbir şeyi bilmiyor. İşte bu, her felâketin başıdır. Eğer hiçbir şey bümezsem, nasıl inanabilirim?"

Gelecek Yazı

Cehalet, okumuşluk, aslık ve sonuç

Son para yatırma tarihi

Türkiye İş Bankasının **15 MİLYON** liralık 1967 ikramiye plânının ikinci çekilişine katılabilmek için son para yatırma tarihi 6 EKİM cuma günüdür. İş Bankasında en az 200 liralık bir hesap açtırmakta acele ediniz. Kazanma şansınızı artırmak için bütün tasarruflarınızı İş Bankasına yatırınız.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir